

«Ey yer ve göklerin Hükûmrânı! Vatan ve din düşmanlarına
karşı cihadımızda bize yardım et ve bizi düşmanların zulmünden korusun!»

— İmam Şamil —

Birleşik Kafkasya

ÜÇ AYLIK DERGİ

Sayı : 8 - 9

Mayıs . Ekim

1967

İÇİNDEKİLER

Bütün Kafkasyalılar Birleşin!	1
Z. Şhapli	
Nerede Şimdi (şîr)	5
Rezzan Dincer	
Büyüklerin Projeleri, Küçükler ve Esirler	6
Osman Çelik	
Şimali — Garbi Kafkasya'nın Rusya tarafından istilâsı ve iskânı	12
Berasbi Baytugan - A. Canbek Havjoko	
Zübeyde Şhapli — Şamil (şîr)	21
Kadırcan Kafli	
Ramazan Karça'nın Nutku	29
Ramazan Karça	
A.B.D.'de, Kafkasya devletlerinin bağımsızlıklarının 48. birleşik kutlama töreni...	24
Alexis D. Tchoukeli	
Kafkas Gençlerine (şîr)	29
Batıray Özbek	
Ağoy Aulu	30
Zübeyde Şhapli — Şamil	
Güzel Kafkasya (şîr)	39
Saadet Şhapli — Şamil	
Rusya'da engizisyon işkenceleri...	40
Valery Tarais	
Genel Kurmay Bşk. Org. Tural, Komünizme karşı Türk milletini uyardı...	44
Cemal Tural	
O Diyarlarda (şîr)	48
Ömer Özcan	
Adige Harb Türküsü (şîr)	49
Çeviren; Melek Şhapli — Şamil ...	
Abrek Vear (hikâye)	50
C. Tarık Kufli	
Yitik Arzu (şîr)	53
Orhan Demirhan	
Eir düğünün intibaları...	54
Osman Çelik	

Birleşik
KAFKASYA
Üç Aylık Dergi

Sahibi :
Yılmaz NEVRUZ

Yazı İşleri Müdürü :
Seyfi ŞAHİN

Her türlü haberleşme
ve
havale adresi :
P.K. :34
Fatih — İstanbul

İdare :
Babıdli C. Sıhhiye Ap.
No : 19 - 7
Cağaloğlu — İstanbul

Flatı : 250 Kuruş

Yıllık abone : 10 TL.
Amerika : 4 \$

Dergideki yazılar
Kaynak gösterilmek
suretiyle alınabilir.

Dizilip basıldığı yer :
Garanti Matbaası

İSTANBUL

Bu sayıdaki resimler
Halil Bek Musa Yasul
dan alınmıştır.

TÜRKİYE GARANTİ BANKASI A.Ş.

KURULUŞ : 1946

Sermayesi : 40.000.000.— lira

Her nev'i dahili ve harici Banka muamelelerinde
Sür'at, kolaylık ve emniyet

Tasarrufu teşvik plânında her çekilişte 1 MİLYON LİRA

GARANTİ BANKASI

PARANIZIN, İŞİNİZİN, İSTİKBALİNİZİN GARANTİSİDİR.

Birleşik
KAFKASYA
Üç aylık dergi

Sahibi :
Yılmaz NEVRUZ

Yazı İşleri Müdürü :
Seyfi ŞAHİN

Adres : P.K. 34, Fatih — İSTANBUL

Redaksiyon komitesi : Zeki Atılğan, Aynur Baycan, Sefer E. Berzeg, Güşan Boğatır, Asım Boran, Osman Çelik, Rezzan Dincer, C. Cabir Ertuğ, Niyazi Güney, A. Hazer Hızal, Dilber Kanşay, Aysel Kurtuluş, Hacı Murad Özden, Güler Özşarı, Şerafettin Sevinç, Yaşar Şengün.

Fiati: 250 Kuruş

Birlesik Kafkasya

Yıl : 2, - 3 Mayıs... Ekim, 1966 Sayı: 8-9

BİSMİLLAH AL-RAHMAN AL-RAHİM

BÜTÜN KAFKASYALILAR BİRLEŞİN!

KALKIN EY EHL-İ VATAN!

Yazan: Z. Şaplı

KAFKASYA esir! Neden? Kralım Promete'nin zincirlerini!
Ey Kafkas milleti. Çerkes ve Dağıstanlı kardeşler! Adigey, Ab-
haz, Avar, Lezgi, Çeçen, İngus, Oset ve Karaçaylar! Aynı çizme bi-
zi eziyor, aynı kin bizi kovalıyor, aynı boyunduruk bizi boğuyor... Bun-
ları parçalayıp atalım artık, zamanı geldi!

Ey, Yafes'in vıka! Dünyün asil kahramanları, bugünün boynu bükük
kurbanlıkları... Unuttunuz mu şerefli mazinizi, parlak tarihinizi ve ne-
cib soyunuzu?

Şanlı Mansur, Gazi - Molla, Arslan Kaytuk, Atahçuko Küçük, Aj-
geri Muhammed Aşa ve Berzek hacinin bahadır evlâtları, dondu mu da-
marlarımızda atalarımızın kanı?

Mazlum milletimizin felâketine, talıhsiz halkımızın feryadına kayıt-
sız mı kalacağız? Cesaretiniz mi yok? İmanımız mı eksik?

Allahım! Kafkaslılığımızı bize unutturma hiç!

«Tham! Ti Adigeğâ şiremgeğupş!»

Canlansın ruhlarımız artık ve tekrar yaşasın o şerefli mazimiz!

Dağlarımızda zincire vurulan Promete midir, yoksa mukaddes hür-
riyetimiz?

Kanlı boğulan Kafkas inliyor... Bu vahşi imha karşısında, duygusuz
ve kaygusuz dünya, elim faciamıza ancak boş bir sempati gösteriyor.
Yenildik... Fakat asırlarca süren, cihad tarihinde eşi görülmemiş, kahra-
manca savaşlardan sonra; kayıtsızlığıyla, müstevliyle suç ortağı medeni-
yet iddiasında bir dünya tarafından mahkûm olarak yenildik... Hürriyeti-
miz vahşetle çiğnendi... Aziz dinimiz tahkir ve istihfaf edildi.. Bahtsız
milletimiz ezilmiş, bütün haklarından mahrum, yaralı, kan ağlıyor...

Ne güne kadar?

Allah Büyüktür, Rahimdir!

*Cinayetleriyle taçlanmış, masumların göz yaşıyla sarhoş, zevk ve sa-
faya dalmış, müstebid Çarlar Rusyası!.. Sefakate batmış otokratlar elin-
de serseme dönmüş mutefessih Rusya!*

*Nerede kelepçeli o kürek mahkûmların, kalebender, kara zindanlar?
Ne idi o zâlim generaller, Zass'lar, Yermolof'lar?*

O debdebe, o tantana ve saltanatlar... Ne oldu bugün?

*Ne kadın dediniz ne çocuk... Masum ve sulhsever nezih bütün bir mil-
leti hunharca kendi öz toprağında çarmıha gererek, kan ve ateşle, işken-
ce, katliâmlar, dönümsüz acı sürgünler, hastalıklar ve korkunç sefaletlerle
senelerce imhasına çalıştınız...*

*Bu affedilmez cinayetlerin hesabını Ruz-uMahşer'de vereceksiniz. Yo-
lunuzda her şeyi yıkıp yakarak, her yeri ıssız ve perişan arkanızda dai-
ma kanlı bir iz bırakarak, ebedi sulh ve sükûnumuzu bozdunuz...*

Bu hakkı size kim verdi?

Ocaklarımız söndü.. Ormanlarımız yandı.. Otlaklarımız yağmalandı..

Bu cinayetleri işlemek küstahlığını kimden aldınız?

Taş yürekli düşman, imansız sürüler, şimdi de siz çekiniz!

*Ana vatanımızdan bizi kovdunuz.. Yüz yıldan beri yurtsuz, yuvasız,
kalbimiz pâre pâre, öksüz, yeryüzünde yabancı topraklarda sürünmekte-
yiz.*

Kovulmuş, sürülmüş, alçalmış olanlar sizsiniz bugün!

Acımızı, yasımızı, ızdırabımızı hatırlayınız.

Çarlar Rusyası, hatırla şunu : Bu senin mukadder cezandır.

Allah Âdil ve Kâdir!

İmansız Moskof, soysuz, kanunsuz millet, ömrün sona eriyor artık.

Durma vur! Büyük kurtuluş günü elimiz titremez asla!

Çekiç ve orak? Pespâye oyuncak, gülünç aldatacak! Mânasız saflık!

Kızıltuğ? Ala bulanmış maskara küllah! Ruhunu tam temsil eden

sembolik renk : Kan rengi, dehşet rengi, ölüm ve cinayet rengi!...

*Dünyanın yüz karası, beşerin belâsı, Moskova! Döneceksin doğru yo-
la! Gelecek nedametin. Yiyeceksin başını, sefil ve zelil...*

*İndir kafanı! Yerlere kadar!... Daha da aşağı... Yerde ayaklarımızın
dibinde, kıl secde!*

*Hayır, geri! Geri, kanun dışı, tanrısız pariya'lar! Geri, zâlimler kir-
letmeyin o toprağı, mukaddestir bize çok.*

Allah bahsetti onu bize.

Allah Hâkimi mutlâktır.

Tecelli eden adalettir.

Omun huzurunda ancak eğilir alnımız.

Kızıl - Rusya! Dinle ölüm çanını : Feci olacaktır can çekişmen.

Yaklaşan halaskâr ordu, içinde yaşadığımız zulmete yeni bir günün

mezalesini ulaştıracak... Çiğneyip mahvolacaksın, atlarımın ateş saçan o nalları altında....

Fanıdır hâkimiyetin.

Bizimki ebedi.

Sayılıdır günlerin!

Gelecektir bizimki.

Allah Ekber!

Ey Peygamber-i Zışan! Bu karanlık ufukta sensin bizim mesnedimiz! Azmin büyük timsali, sensin bizim Rehberimiz! Kavuşsun tekrar hürriyete Çerkestan ve Dağistan ve bütün Kafkas! Bu mukaddes dâvamız için can veriris, kadın erkek, hepimiz.

Ey, sevgi, sulh ve müsavat yolunda Rehberimiz! Melceimizdir kucağın, bu fırtınada. Yükselt başımızı iftihar ve gururla! Götür adımlarımızı en doğru yola: Şeriat, adalet ve anâne yolunda, en azim, en necib, en asil, en doğru hedefe. Amin!

Allah el Rahman!

Dağlarımızda kopuyor ihtilâl kıyama....

Sarsıl sevinçle... Asil Kafkaslıların diyarı, atalarımızın yadigârı, Allah'ın sevgili ve mübarek toprağı! Koşuyorlar sana, sel gibi, oğulların, dere, vâdi, yaylâ, dağlar aşarak, dünyanın her bucağından, yüz yıldan sonra....

Dalgalanıyor başlarında Muhammedin yeşil sancağı...

Geliyorlar, kasırga halinde, tozu dumana katarak, dev gibi yalın kılıç, dolu dizgin, dört nala....

Uğulduyor Daryal geçidi tekbirleriyle... Çınlıyor Elbrouz ve Kazbek onların harb nâreleriyle!

Geliyorlar... Sana sulh ve selâmet, zafer ve istiklâl getiriyorlar.

Uyanın bu derin ve uzun uykudan... Karanlık boğazlarımızın sâmit ve sâkit muhafızları, Kuban'dan Terek'e, Kara - Denizden Hazere kadar, her karış yerde yatan dedelerimizin ruhları... Uyanın Kafkasın ulvi imamları! Kalkın adaletin şaşmaz mürşidleri! İnin o muazzam ve ulu dağlarımızdan, yüz yıldan sonra ve edin tekrar milleti, dâvet, birlik gazâ ve kıyama! İslâm âleminde açıldı bize tekrar şerefli bir sahife...

Yüce Tanrıya ibadette sanki, yükseldi ebediyetten büyük Şamil'in sesi :

— «Ey Kafkasyalılar, birleşin hep, bütün soylardan, bütün dinlerden, bütün sınıflardan! Parçalayın esaret zincirlerini! Birlik ancak kurtarır sizi bu esareten. İttihad en büyük kuvvettir. «VAATTASİMU Bİ HABLİLLAHİ CEMİ'AN VA LÂ TAFARRUKU. (X)

Hür olmak için âmansız cenk ediniz. Akibeti düşünen cesur olamaz. Savaş meydanı şan meydanıdır. Hürriyet kılıçlarımızın kabzasındadır.

Hürriyet gâlibin mükâfatıdır. Hürriyet hepinizin anasıdır. Her Kafkas Hürriyet ve Şamîlin evlâdıdır! YA EYYUHALLEZİNA ÂMENÜ! ASBİRÜ VE RÂBİTÜ VATTAKULLÂHA LA'ALLEKÜM TUFLİHÜN. (X)

Kalkın ey benim fedakâr muridlerim, cesur mürteza'larım ; Yurtın kefenlerinizi, parçalayın tabutlarınızı mert fedailerim! Kolunuz ve kalbiniz gene çelik olsun! Hazır ol! Cenk boruları yeniden çalsın! VA CÂHİDÜ FİLLÂHİ HAKKA CİHADİHİ. HUWA ACTABAKÜM. (X)

Kalkın benim korku bilmez zafer ve elem yoldaşlarım, cevap verin, sadık naiblerim, silâh arkadaşlarım : Akhberdil Muhammed, Taşyarı Hacı, Şueyb Zumutri, Cevad-Han, Surhay, Saado... ve gözümün nuru yiğit oğlum Gazi - Muhammed... sizin gibi erler Kafkasıma siper oldu zâlim Mosko'ya karşı! VA LA TAHSEBENNA ELLEZİNA KUTİLU Fİ SEBİLİLLÂHİ EMWATEN. (X)

Himri, Aşılta, Ahulgoh, Dargo, Vedenö ve Gunibin şanlı günlerinin yılmaz Lezgi cengâverleri! Kuşanın Cennetin kılıçlarını, çekin kamalarını, günü geldi! VA LÂ TAHİMA, VA LÂ TAHZANÜ, VA ENTUM ALA'LAWNA İN KUNTUM MU'MİNİN. (X)

«Çeçen ve İnguş Kara - Ormanların arslan yürekli abrekleri! Size veriyorum, boğazlanan çocuklarımızın, yakılan avullarımızın, düşmanın barbarca yalnız ölüm ve felâket taşıdığı sönen ocaklarımızın ve yıkılan yurtlarımızın intikamını almak şerefini!»

«Diriliniz hep Çerkestan ve Dağıstan'ın ölmez gazileri, dilâver, şöca-yeler, untulmaz mücahidler : Cambulat Ayteko, Cambulat Bolotoko, Cambulat Atahjuhin, Hazonoko Cebagi, Mayri Beybulat, İnal semamızda cımas gibi parlayan namları silinmez sayısız bütün yiğitler ve bunca adız ve mezarsız kadın - erkek meçhul şehidler... Kalkın hep mukaddes cihad için!»

«Yetişin yeni nesiller, kazanın adalet, haklı dâvamız için dünyadan ve fedâ olsun son hafidimin son damla kanına kadar Kafkasımın aziz vatanımın istiklâli uğrunda!»

«Bütün Kafkasyalılar birleşin! Kalkın ey ehli vatan!»

Kutsaldır bize bu vasiyetnâme. Kazıdır o kan ve ateşle muhterem şahikalarımıza, karlı dağlarımıza ve yalçın kayalarımıza.

Büyük imamın kalbini gece gündüz aydınlatan nur, daim ol ve cıdıyen parla ruhumuzda! Amin.

Hürriyet alevi : Ölmeyen hakikat.

Şamîl ve Hürriyetin evlâdıdır!

Yaşasın hür Kafkas Dağlıları!

Yaşasın Müstakil Kuzey Kafkas Cumhuriyeti!

Yaşasın Birleşik Kafkas Konfederasyonu!

(X) Kuran-ı Kerim.

NEREDE ŞİMDİ?

Kafkas dağlarında beyazdı köyler,
Kafkasya güzeldi, renkli ve parlak.
Kafkash rakedip şarkılar söyler,
Dönerdi bahtiyar, vug'ler çalarak.

Düşküne yâr olmak deyişmez adet,
Konuk ağırlamak en büyük zevkti.
Mükrimdi Kafkash, samimi, cömert,
Hayat onca yalnız vefa demekdi.
Kartal bakışında alevler yanan,
O siyah kalpaklı Kafkas beyleri.
Birer yığitti ki yaman, yaman,
Dize getirirdi nice erleri.

Bir başka güzeldi Kafkash kızlar,
Her davranışında zerâfet vardı.
Gülüşünde açılır rengârenk bahar,
Bakışında bir içli zerâfet vardı.
Kalblerde aşk vardı, gizli, gizlice,
Dostluk bakışlarda gelirdi dile.
Duygular şiir'di içli, içlice,
Tapardı Kafkash tuttuğu ele.

İnsanı kavrayıp içten, mutlucu,
Hülyâ'ya daldıran «kafe» ler başka.
Armonik bir çalgın çeçen vurunca,
Coşardı Kafkash gelerek aşka.
Kimbilir ne tatlı geceler geçmiş,
Kafkas dağlarının serin bağrında.
Ne çalgın rüzgârlar orada esmiş,
Gülmüş ne mehtaplar dost otağında.

Zamanda erimiş başka geceler,
Gönlümü maziye bağlıyor bugün.
Başka gecelerde gülmüş niceler,
Oturmuş içimde ağlıyor şimdi.
Ferdası olmamış tatlı geceler,
Nerede o geceler? Ah,, nerde şimdi.
Kalbim bir özlemi durmaz heceler,
Nerede o Kafkasya? Ah nerde şimdi.

Rezzan DİNÇER

BÜYÜKLERİN PROJELERİ KÜÇÜKLER VE ESİRLER

Projelerin kaynakları...

İrk, fiziki karakterlerin müsterek olmasıyla izah edilir. Millet, ruhi unsurlar ve kültür birliğidir. Birincisine şekil veren, irsel veraset, kalıtım; ikincisine, çağlar boyu devam eden müsterek hayat, sosyal terbiyedir. Yer yüzünde mevcut, üç büyük ırk: beyaz, sarı, kara ırklar, bir çok tali ırklara ayrılmışlardır. İnsanlık tarihi boyunca, tali ırklardan, doğal bir içgüdüyle, büyük bir insan harmanı meydana gelmiştir. Bu büyük insan harmanının savrulmasıyla, bugünkü milletler, kıymetli birer ürün olarak ortaya çıkmışlardır. Milletlerin hayat şartlarını; iklim, coğrafi mevkî, din gibi temel faktörler tayin etmiş; bu faktörlerin karakterize ettiği sosyal hayatın içinden, milli kültür doğmuştur. Milletleri birbirinden ayıran, tarih boyunca geliştirdikleri milli kültürleridir.

Hiçbir millet, tek bir ırkı temsil edemez. Ancak; her millet, bozulması imkânsız sosyal bir sentezle, madde - ruh birliğine gitmiştir. Millet, kendisini daha önce meydana getiren ırklara ayıramaz. Bugün, ayrışma olamayacağı gibi, yenileri de meydana gelemez. Yeni bir milletin doğuşu için, gerekli şartlar ortadan kalkmıştır. Buna sebepte: Bütün insanlığın, millet adı altında, asla değişmiyecek, kültür ünitelerine ayrılmış olmasındandır.

Bir millet parçalanamaz. Zorla dağıtılmış olsa bile, her parça; bütünün her türlü özelliklerini taşıyacaktır. Her parça, tekrar bir araya gelmek için, birleşmeye arzulu titregimlerle sarsılıp duracaktır.

Milletleri harekete geçiren, madde dışı kuvvetlerdir. Bu kuvvetler, kaynağı milli kültür olan, zihni ve duygusal karakter taşır. Her milletin çekirdeğinde,

hiç eksik olmayan, bir yok olma korkusu vardır. Bu korku, cesaret talimleriyle giderilmeye çalışılır. Tabii ki, bu, yani sosyal korku; milletler arası rekabetlerin ve savaşların başka kaynağı olmuştur. Milletler arası rekabet ve savaş; kültür ayrılığından dolayı, üstünlük ve hükümlan olma duygusunu, her millet için, bir ideal olarak geliştirmiştir. O kadar ki; bu duygu, savaşın sebebi olacak kadar kuvvetlenmiştir. Hükümlanlıkta hedef: başkalarının haklarıdır. Küçükleri ve zayıfları sömürmektir. Hattâ, bir sömürmenin sonsuz olması için, küçükleri ve zayıfları sömürmektir. Hattâ, bu sömür-

«Milletler, üzerinde oturdukları toprakların sahibi hakikileridir.» Sözü, çağımızın gerçeklerine göre, izaha muhtahtır. Kalabalık, güçlü bir milletin, sırf sayıca üstünlüğünden dolayı, başkalarını yerinden etmesi bir hak olamaz. Kavimler göçü, arz üzerindeki sosyal dalgalanmalar, yüzyıllar önce bitmiştir. Milletleri meydana getiren sosyal değerler, yerlerine oturduktan sonra, yapılan istilâ ve yayılma hareketleri, kavimler karışımı anlamına alınamaz. Teşekkül etmiş milletlerin, üstünlük ve hükümlan olma duygusuyla, gizlice plânlanmış hareketlerdir.

Tek insan, mensubu olduğu toplulukta, bir millette insanlık camiası içinde, asla kaldırılamayacak doğal haklara sahiptir. Topluluk içi ve milletler arası nizam, şahsın ve milletler arası hukukun adil bir şekilde uygulanmasıyla sağlanabilir. Hakikat şudur ki; tek insanın toplum içindeki yaşamı, her medenî basamakta, daha insani bir şekli alırken; milletlerin, insanlık camiası içindeki davranışları aksi istikamette gelişmiştir. Devletler arası münasebetler, milletleri hırçınlaştırırken; aynı millet-

ler içinde, tek insanın barışçı çalışmaları, siyasi iklimi yumuşatma eğilimi göstermiştir. Milletleri yöneten siyasiler, başkaları hakkında ölüm projeleri hazırlarken; tek insan, bu siyasi suikastları nefretle lanetlemiştir.

«Fertilere itimadım vardır. Onlar nasıl olsa anlaşılır. Hükûmetlere asla! Hükûmetler, birbirlerinin ölüm fermanlarını, kasalarında saklarlar. Fırsat çıkar çıkmaz, bu fermanları ilân ederler.» Diyen, batılı barış sever bir prenses, tek insanın eğitimi ile, milletlere tercüman olduklarını iddia eden hükûmetlerin tutumunu güzel ayırmıştı. Fakat hükûmetleri, önüne geçilmez kitle heyecanı ile destekleyen, suursuz milletleri de gözden kaçırmıştı. Munis fertlerin, kitle içinde canavarlaştığını görememişti.

Tek insanın vicdanı, milletlerin gururu, hareket için itici kuvvetlerdir. Tek insanın vicdanını hak duygusu, milletlerin gururunu üstünlük ve hükûmetlik duygusu besler. Tek insan, bütün insanlığı kucaklayan bir hak duygusunu, diماغında ve kalbinde geliştirebilir; tek insanlardan kurulu millet, tek insanın durduramayacağı korkunç bir canavar olur.

Bu, kitle-tek çatışması insanlık tarihini doldurur. Milletler, bütün insanlığı sarabilecek güçte, geniş bir duygu-sevgi bütünlüğüne sahip, insanlık hadimlerine kulak verebildikleri gün, dünyamız daha mutlu olacaktır. Belki, o zaman ebedi barışın karanlık yolları aydınlanacaktır. Ne yazık ki; geçmiş yüzyılların barbarlığı bugünde devam etmektedir.

Son asırlarda, projelerin gelişimi...

18. asırda, Fransa'da bir «Filozoflar nesli» yaşıyordu. Bu nesil, olumlu bir fikri çalışmanın eseri idi. Filozofların, Fransız milletinin hayatını ve hudutlarını aşan evrensel fikirleri vardı. Onlara göre: «Harb meşru sebeplere dayanmalıdır. Başkalarına ait topraklar zaptedilemez. Milletler arası münasebetler, her milletin hakkını koruyacak sarsılmaz

prensipere dayanmalıdır. Her millet egemendir. Bu egemenlik hakkına dokunulamaz. Bir milletin hayatı ve sahip olduğu topraklar üzerine, pazarlığa girilemez. Bir toprak üzerinde tarihi hak kafi değildir. Tabii hak gereklidir. Bir toprak parçası, ona ismini kazayan ve onun üzerinde oturan milletindir.» (1)

Bu haklı düşüncelerin, hararetle mülkâka edildiği devirde; Avusturya imparatoru II. Joseph ile Rus Çaricesi II. Katerina, «Rum projesi» nin ana hatlarını, gizli olarak çizmişlerdi. II. Katerina'nın filozoflar nesliyle, sözde, samimi ilgilenişine karşılık; filozofça eserleri ve davranışlarıyla, filozof hükümdar ünvanını alan Büyük Fréderik, ikili, gizli anlaşılmaya, başka maksatla katılınca üç kafadarlar çetesi tamamlanmış oluyordu. Rum projesi ile, Türk'ler Balkanlardan ve Ön Asya'dan sürülecek; üçlü ittifakla Lehistan pay edilecekti. Birincisinin çok güç, ikincisinin çok kolay olduğunu tarih gösterdi.

Bu arada, filozoflar neslinin vatani Fransa, büyük bir ihtilâl ile çalkalandı. Aydınların, siyasilerin ve halkın bir anda uyum yapamadığı ihtilâl anaforunda, Fransa, kanlı hâdiselere sahne oldu. Tasfiye hareketi, her türlü kuruluşun temellerini sarstı. Fakat filozoflar, fikirlere ve hâdiselere kendi özel damgalarını vurmuşlardı. Filozofların fikirleri, ihtirasa vuruşlarına üstünde yüyüyordu. Bilhassa, dış dünyaya bakış açısını çok değiştirmişlerdi. Lehistan'ın paylaşılması üzerine Talleyrand şunları söylemişti: «Bir milletin hakiki zenginliği, başkalarının mülkünü istilâ ile değil, kendi arazisini kıymetlendirmekle mümkündür.» 1791 Fransız anayasasına da şu fâsil girmişti: «Fransız milleti fûtuhat gayesiyle herhangi bir harbe girişmekten vazgeçmektedir. Kuvvetlerini hiçbir milletin hürriyetine karşı, hiçbir zaman kullanmayacaktır.» (2) Bu sözler, Fransa'nın başkaları üzerinde üstünlük ve hakimiyet kurma fikirlerinden vazgeçmesi demekti. Fakat, muasırlarına söz geçirebilecek ka-

dar güçlü olmadığı gibi, bu hakkı teslim duygusunun sürekli kaynağı olacak gerçek samimiyeti, hiçbir zaman taşınamamıştır. İhtilâlin meşhur ettiği bir asker, İmparator ünvanıyla Avrupa'yı harabeye çevirdikten sonra, Rusya'ya gayesiz bir sefer yapmıştır.

Fransa, sözde şerefi için savaşıyordu. Değişen bir şey yoktu. Filozofların: «Milletlere hak ve istiklâl» parolası, Fransa'nın boynunda bir altın haç gibi sallanıp kalmıştı.

19. asrda, iktisadî meselelerin Avrupa devletleri üzerinde yoğun etkisi olmuş, «Milletlere hürriyet» fikrinin mahiyet ve yönünü değiştirmiştir. Sanayi devrimi yapıyordu. Köylü şehirlere akıyor, kenar mahallelerde karınca gibi kaynaşıyordu. Dar bir saha üstünde, kötü şartlar altında yaşayan binlerce işçi, huzursuzluğun, her türlü kargaşanın kaynağı olmaya başlamıştı. Düşünen kafalar, yazan kalemler, yeni meseleye doğru yönelmişti. Gürsakallı bir Alman Yahudisi işçilere arka çıkmıştı. «Dünya işçileri birleşiniz!» diyordu. Büyük şehirlerin etrafında, her türlü manevî değerini yitirmiş, makineleşmiş insan yığınlarına fazla güvenmişti. Gür sakallı yahudi, dünya ihtilâlini müjdelemişti. Modern çağların peygamberi gibi konuşuyordu. Milletleri ayıran kesin hatları görmemezlikten geldiği için, büyük bir yalancı olarak kaldı. Fakat, yalanları gerekli etkiyi yaptı. Hiç gönül vermediği köylüler, fabrika işçilerinden daha baskın çıktı. Bu köylüler, toprağa bağlı köylüler değildi. Ordan oraya dolaşan, sürülerdi.

Savaşın sebepleride değişmek üzere idi. Savaş için, iktisadî kaynaklar, istihşaller ve bunların plânlanması esas oluyordu. Devletlerin gizli projeleri, iktisadî hesaplar etrafında dönmeğe başlamıştı. Fransa'dan yayılan, bir an için değer kazanan, esir milletlere istiklâl sözleri, iktisadî sebepler yüzünden tekrar unutulmuştu. Sözde, tek insanın, topluluk içindeki hürriyeti ve hakları ele

alınmıştı.

19. asrda, alt yapı buydu. Üstte, klâsik müesseseler aynen duruyordu. Daş siyasetin sahte, kaypalcı yüzü değişmemiştir. Birbirleri hakkındaki gizli niyetleri, küçüklük ve esir milletler üzerindeki çirkin hesapları devam etmiştir. Hukuk ve siyasi kanaatların bu hantal yürüyüşüne karşılık, savaş makinesi korkunç bir mahiyet almıştı. Baştakilerin akıl almaz fikirleriyle, boğusturulan milletler, savaşın getirdiği felâketlerden korkmuşlardır. Eskisi gibi, cephenin gerisinde rahat yaşamak imkânı yoktu. Savaş, bütün bir memleketi harap ediyordu. Onun için, savaş kendi gözleriyle gören halklar, baştakileri tutmada ve seçmede, eskisi kadar cömert davranmıyorlardı. Bu, halk idaresinin doğması demektir. Bir tarafta milletler, kendi toprakları üzerinde, savaşı yaşamak arzusuyla birleşeceklerdi. Savaşı yaşamak arzusu, birazda, hakların idesi fikriyle beslenmek zorundaydı. Zira, hakların çiğnenmesi, savaşın sebebi oluyordu. Bunun için; I. dünya savaşından sonra, Cenevre Milletler Cemiyeti, II. dünya savaşından sonra da Birleşmiş Milletler Teşkilâtı kurulmuştu.

Cenevre Milletler Cemiyeti, büyük devletlerin vesayeti altında kurulmuştu. «Her millet, kendi mukadderatını, kendisi tayin eder.» Düsturuna dayanıyordu. Kuvveti, herhangi bir mütecavize karşı koyacak, hiçbir hazırlığı yoktu. Nitekim, İtalya, C. M. Cemiyetinin gözleri önünde, harb hazırlığını tamamlamış, Habeshistan'a saldırmıştı.

İtalya'nın, Habeshistan'a saldırmak için hazırlandığı günlerde, Milletler Cemiyeti harbi önleyici tedbirler düşünüyordu. Bir müslüman delege: — «Müminlerden iki taraf doğuşacak olurlarsa aralarını bulup barıştırın. İçlerinden biri ötekine tecavüz ederse, tecavüz eden tarafla, Allah'ın emrine dönmünceye kadar vurugun. Tecavüz eden taraf Allah'ın emrine dönerse iki tarafın arasını adalet ve hakkaniyet dairesinde bulup uzlaştırın.

Allah, her hususta adalet ve insaf gözetenleri sever.» — (3) ayetine dayanarak, şu mealde bir konuşma yapmıştı: — «İki veya daha fazla devlet birbirleriyle harbedecek olurlarsa, onlar arasında bir uzlaşma meydana getirmeye çalışmak diğer devletlere düşen bir vazifedir. Fakat, bu gayret boşa gider ve onlardan biri, bir başkasına veya başkalarına karşı tecavüzde bulunursa, ötekilerin hepsi mütecavize karşı gelmek için birleşmelidir. Mütecaviz mağlûp edildiği zaman, esas anlaşmazlık öteki devletler tarafından adalet dairesinde halledilmedir. Muhasebatı başlatıldığından ötürü mütecavizi cezalandırmağa teşebbüs edilmemesi lâzım geldiği gibi, araya giren devletlerin kendilerine bir menfaat koparmak için teşebbüste bulunmalarını da lâzımdır. Bulunacak hal sureti yalnız esas anlaşmazlığa inhisar etmelidir.» — (4)

Milletler Cemiyeti, bu konuşmada ileri sürülen fikirleri hazmedebilecek seviyede olmadığı gibi, ileri sürülen fikirleri tatbik edebilecek sağlam bir yapıyada sahip değildi. İkinci dünya savaşı koptuğu zaman, «Başını kurtaran kaptan» misali, dağılıp gitmişti.

İkinci dünya savaşı, emsali görülmemiş bir yıkımla, arz küresini sarmıştı. Yedi sene sonra taraflar, 20 milyon ölü, milyonlarca yaralı ve ruh hastasıyla savaş meydanlarını terkettiler. Galipler, bir müddet sonra, yeni bir savaş suçlusu yaratmamak için, Birleşmiş Milletler Teşkilâtını kurdular. Bütün hür milletleri, teşkilâta davet ettiler. C. Milletler Cemiyetinde dikkate alınmayan, Kur'an'a dayanan konuşma, bu sefer itibar görüyordu. «Milletler, mütecavize karşı birleşeceklerdi.»

Birleşmiş Milletler Teşkilâtı, hazırlandığı — «İnsan hakları beyannamesi» — ile, küçüklere ve esir milletlere ümit ve heyecan vermişti. Ne varki: dün İtalya'ya söz geçiremeyen Milletler cemiyetiydi; bu günde, Rusya'yı ve Çin'i durduramayacak olan B. M. Teşkilâtıydı.

Teşkilât büyümüş, sağlam temellere oturmuş, buna karşılıkta; büyüklerin veto hakları bâki kalmıştır. Teşkilâtın ana hedeflerine gidebilmesi, güçlülerin insafına terk edilmiştir. Birleşmiş Milletler Teşkilâtının toplantı salonunda, tiz sesleriyle ateşle konuşmalar yapan küçük devletlerin delegelerini, büyük devletlerin delegeleri; uyuklu, mahmur gözlerle seyretmektedirler. Onlara göre, bu konuşmalar; uyku kaçıran sineklerin vızıldamasından daha değersizdir.

Birleşmiş Milletler Teşkilâtına 100'ü aşkın üye devlete rağmen, birkaç büyük devletin, dünyanın ilerde alacağı yeni nizam üzerine, özel projeleri vardır. Bilhassa ikisi, Amerika ve Rusya, şimdilik değişmiyecek projelerin tatbikatıyla uğraşmaktadırlar. Bu maksatla da, her türlü propaganda güçlerini, seferber etmişlerdir.

Sovyet Rusya, bir dünya devleti hâyal etmektedir. Kıpırsız bir dünya... Bugün, herbiri üzerinde birer devlet bulunan memleketler, birer eyalet olacaktır. Her eyalet, dünya meclisine temsilciler gönderecektir. Dünya devlet reisi, dünya başbakanı, bakanları... Bütün beşer, tek merkezden idare edilecek. Şüphesiz, bu devletin efendiliğini, Slav ırkı yapacaktır.

Amerika, bunun aksini düşünmektedir. Parsellenmiş bir dünya! Her millet sahibi olduğu topraklar üzerinde, kendi üzerinde, kendi devletini kuracaktır. Devletler arası münasebet, hakkaniyet esaslarına dayanacaktır. Serbest çalışma ve serbest mübadele, iç ve dış düzeni sağlayacaktır. Devletler arası ihtilâfları halledecek, bir adalet divanı olacaktır. Pek tabii ki, bu mutesavver nizamın koruyuculuğunu da Amerika yapacaktır.

Birincisi, yani Rusya: Çarlık devrinde olsun, kızıl idare devrinde olsun ne yaptığını bilen ve hedefi değişmeyen bir devlet olarak berhayattır. O'nun dünya devleti projesi; Slav ırkının dünyaya hâkim olma düşüncesi ve arzusundan başka birşey değildir. İkincisi yani Amerika: II.

dünya savaşından sonra, kendi gayretiyle besleyip büyüttüğü Rusya'nın cına-yetlerini azaltmak, kendi iç düzenine ay-kırı bir düzen getiren komünizmi önlemek, sorumluluğundan dolayı yüklendiği gü-nahlarını hafifletmek, düşüncesiyle hare-ket etmektedir. Buna, kendisi için duy-duğu endişeyi ve oldukça hür halkının, bazan egoist bazan da hümanist çalışma-larını ekleyebiliriz. Dünyanın geleceği için hazırladığı projenin gerekçesinde bu hakikatler yatmaktadır. Çünkü, oldukça muhtelif bir halkı vardır. Rusya gibi, bir ırk davası yoktur. Ve olamayacaktır. Pro-jesi, bünyesinin yapısı ile mütenasıptır.

Amerika ve Rusya'nın, daimi barış için, sık sık aynı masaya oturmaları, pro-jelerine olan güvenliliklerindendir. Kuv-vet dengesinin, günün birinde; birinin le-hine, diğerinin aleyhine bozulmasından korktuklarındandır. Şanslılığı garanti et-mek mümkün olmadığından, ikisi de si-nirlidir. Pazarlık konusu, kendi hayatla-rıdır. Milletlerin sahip olmaları gereken haklar, dünya barışının temeli olacak prensipler, bütün detaylarıyla ele alın-mamaktadır. O zaman, hak ve prensiple-re riayet, feragat ve küçüklerin kontrol-lünü, esirlerin hürriyetini kabul etmek gerekecektir. Rusya, bu kadarına yana-şamıyacaktır. Amerika'da, bu kadarını teklif edemeyecektir.

Belki, Amerika, Rusya kadar suçlan-maya hak kazanmıyabilir. Ancak, Rusya'nın bugünkü hale gelmesine, Amerika'nın ve dostlarının gafleti sebep olmuştur. Dün-yanın tamamını istemeyecek bir Rus pro-jesi, Amerika için muteberdir. Bugünkü hudutları içinde Rusya, istediği zorbahçı yapabilir. Esirleri, keser - öldürür, dilediği yere sürebilir, boğaz tokluğuna çalış-tırabilir.

İngiltere ve Fransa, eski haşmeti kay-bettiler. Çin, henüz ne yapacağı belli ol-mayan kara bir gölge gibi, dünyaya açıl-an dehlizlere yürümektedir. Almanya, son iki savaşta fena serildi. Kudretle za-feri, aynı anda tadamadı. Alman mille-

tinin son iki savaşta liderleri, fazla ha-yalperestti. Yanlış hedeflerin seçilmesi, Alman milletinin karşısına bütün dünya-yı yığdı. Tecrübe, ıstırap Alman milletini pişirdi. Belki, geleceğin barış kahramanı Almanya olacaktır.

Türkiye! Cumhuriyet öncesinin kısr dünya görüşü, Türk milletinin başına bö-yük felâketler getirdi. Cumhuriyet sonrasının temelsiz, sulh ve batı uygarlığı pa-rolası, devletin varlığını küçültücü bir faktör olarak gelişti. Büyüklüğünü bes-liyen, ırkı ve kültürel kaynaklara sırtı-nı gevirmiş oldu. Hak çerçevesi içinde, kutsal bir hedefi nişanlama yerine, ta-rihiyle öğünen cüce bir devlet oldu. Ama, Türk milletinin özü değil! Millet, büyük-lüğün yollarını gösterecek liderler seri-si beklemektedir.

Ya küçükler! Ya esir milletler! On-ların durumu nedir?

Bir devlet nizamı kurabilmiş küçük milletler, büyüklerin eteklerine tutun-muş; çıkacak kavganın dehşetiyle titre-mektedirler. Büyüklerle çatışmamak için, her türlü teminatı verebilirler. Tamamen kavgadan çekindikleri söylenemez. Bö-yüklerin, fırtına halinde gelen propagan-da nefesleriyle, birbirlerine girebilirler. Çünkü, buna güçleri yetecektir. En hâkim kanaat, sahip oldukları haklarla yetin-mektir. Daha fazlasını istemek, büyük-lerin müsadeseyle olacaktır. Kendi hayat-larının devamı ve dünyanın geleceği için daha âdil bir projeyi hazırlıyamayacak kadar, küçük başlarının büyük dertleri vardır.

Küçüklük birimi olarak, saha ve nü-füs durumunu dikkate almak, doğru ol-mıyacaktır. Dünya barışının ve dünya-nın alması gerekli yeni düzenin kurul-masında, kendine has bir düşünce ve güçle, etkili olabilme esas alınmalıdır. Sahasının küçüklüğü ve nüfusunun az-lığına rağmen, öz itibarıyla büyük at-mik güce sahip, cüce devletlerden bah-sedilebilir. Ancak, bunlarda, büyükle-m has davranışları benimsemiş olmaları

yüzünden, bahsi geçen iki ana proje içinde, yer alması sayılırlar.

Esir Milletler! Afrika, güney ve güney - doğu Asya ülkeleri, peyderpey istiklâllerine kavuştular. Halâ müstemleke durumunda olanlar ise, istiklâl için lüzumlu hazırlıklarını tamamlamak üzeredirler. Batı Avrupa devletlerinin uzun zaman müstemlekesi olmuş bu ülkeler halkları için —«Esir Milletler»— deyimini kullanmakta yersiz olacaktır. Bunlar sadece, maddî servetleri sömürülmüş topluluklardır. Belki, yabancılar, kendi ahlâk ve dünya görüşlerine aykırı yaşayışlarıyla, memleketlerinin huzurunu kaçırmışlardır. Biraz sonra, sözünü edeceğimiz, tam anlamıyla esir milletlerin durumuyla mukayese edilirse, birinciler için: «Sevmedikleri bir misafire zorla ev sahipliği yapmışlardır.» diyebiliriz.

Doğu Avrupa halkları, yerli hainlerle kızılların işbirliği sonunda mahkûm olmuşlardır. Bu memleketlerin halkları, mahkûmiyet zincirlerini koparabilecek mûsâit şartlara sahiptirler. Bazıları ötedenberi, Rusya'nın yetiştirmesi devletler olduklarından, şartlar ne olursa olsun, bu şerefsiz hayat onların ruhsal yapısına uygun gelmektedir. İtaat duygusunun, bir terbiye esası gibi yerleşmiş olması, hür iradeyi köleleştirmiştir. Bu sebepten, baskı rejimine karşı bir direnme akla gelmediği gibi, cesaretle edilememektedir. Esasen, kendilerini hür kabul eden hükümetler tarafından idare edilmektedirler.

Doğu Avrupa'da, demir perde gerisinde yaşayan halkların sahip oldukları, mûsâit şartlardan hiçbirini ellerinde bulunduramayan Türk illeri; yüzyıldır, istiklâl için, def'alarca baş kaldırmışlardır. Bugün, Rusya ve Çin diye anılan ve aynı renkle boyanarak haritalara geçirilen geniş sahalar, gerçekte bu milletlerin değildir. Türklerindir. Batı, orta ve kuzey Asya'yı içine alan geniş sahalar... Avrupa'nın coğrafi sınırı kabul edilen hatın, batı kesimleri, Kıрым, Kafkasya... Eski, büyük bir kültürle beslenmiş akraba topluluklarıdır.

Tarihi seyir şu samimi itirafı gerek-

tirir: Bugünün esir toplulukları, atalarının günahlarını çekiyorlar. Akraba ve aynı kültürün çocukları, müsterek kusurağın kurbanı olmuşlardır. Yerli beylerin, küçük hanların ihtirasla besledikleri çekişme ve karşılıklı hıyanet, esaretle sonuçlanmıştır.

Güneğin batmadığı topraklarda, at koşturanların aklı yücelerdedir. Sonsuz bir güven içindedirler. Kafalar, büyüklük gururu ile sarhoştur. Hiçbir tedbiri gerektirmeyecek, serbest bir hayat vardır. Fakat, hayat hertürlü koşulları ile, böylelerinin amansız düşmanıdır. Saadet ve şeref dolu yüzyılların sonunda, mutlaka yere serilirler. Çünkü, onları ayakta tutan ruhsal güçler kuvvetten düşmüş, bir lik ruhu yok olmuştur.

Büyükliğin sırlarını tekrar bulmak kolay olmayacaktır. Uzun zaman ıstırap çekmek gerekecektir. İşte, bu ruhsal eyrim tamamlanmak üzeredir. 70 milyon Asya'lı ayağa kalkmak için, dört ayak vaziyetindedir. Hür soydaşlarının, desteklerinden mahrum olmasına rağmen, tam bir iç olgunlaşma. Bütün dünyayı utandıracak, yaşama savaşı... Hürriyete yöneliş! Sarsılmaz bir iman beslediği düşünce: Hür olmak! Bu düşüncenin, maddeleri detayları yoktur. Hertürlü teferruat, büyük bir basınçla, çok küçük bir hacim içine sığdırılmıştır. Patlaması korkunç olacaktır.

Hertürlü silahın tetiğinden uzak, esir milletlere, bu kadar büyük bir güç izafe etmek, mantık dışı görülebilir. Fakat, Tanrısal hak ve iffet tanımayan ellerin, devamlı bastıracağı zayıf vucütler; bir imtihan ve ruh gelişimi içindedirler. Başarı için: müstevlânin ahlâksızlığı, hukuk dışı hareketleri son haddini bulmalı; esirlerin, ruhsal gelişimi tamamlanmalıdır. O zaman, esaret zincirleri, bu ruhsal ateşin hararetiyle eriyip gidecektir.

(1) (2) Albert Sorel - Avrupa ve Fransız ihtilâli

(3) Sure 49-Ayet 9

(4) M.B. Mahmut Ahmet - İslâmiyet ve yeni dünya nizamı

SİMALİ - GARBİ KAFKASYA'NIN RUSYA TARAFINDAN İSTİLASI VE İSKANI

Barasbi Baytugan - A. Cambek Havjoko

Şimali - Garbi Kafkasya'da tarihin hatırlayamadığı zamandan beri dağların adige kabilesi oturuyordu. Klassik devirlerin tetkikatçıları tarafından: Zih, Cik, Ahey, Kerket, Kosog vs. gibi adlar verilen adigeler, ta kadim zamanlardan itibaren kara ve Azak denizleri sahillerinde oturup, şimalde Don nehrine, şarkta ise evvelce Alan sonra Hazer memleketlerine, nihayet Rusların görünmesinden bir az evvel ise Hazer denizine dayanıyorlardı.

Zih - Adigeler, Pontoslu - Mitridatin devletini teşkil eden 20 millet ve kabilelerden biri idiler. Kadim tarihçiler, mihattan 120 yıl evvel Mitridatin ilk defa olarak Şimali Kafkasyaya sefere çıktığı vakit, mahallenin dağlık olması sebebiyle, Zihler ülkesinde, yolsuzluk yüzünden büyük müşkülâtla karşılandığını yazarlar.

On beşinci asrın birinci yarısında Kafkasya'da bulunmuş olan Ceneveli Georgi İnteriano, muasradigelerin eski Zihler olduğunu kaydetmektedir. İnteriano kendi kitabında bu hususta diyor ki:

— Yunan ve lâtın halk dillerinde bunlara Zih; Tatar ve Türkler de Çerkes, kendi şivelerinde ise Adige diyorlar. Onlar, Asyada Tanı (don) nehrinden itibaren bütün deniz sahilini işgal etmektedirler. Karadan ise iskitlerle, yani; tatarlarla hem hudut bulunuyorlar.»

Georgi İnteriano Kafkasya'da mogol istilasından sonra bulunmuştur. Bu itibarla mogolların adigeleri Don ve Azak sahillerinden söküp çıkaramadığı anlaşılmaktadır. Bunu sonra bir kadar Kırım hanları yapabilmişlerdir. Rusları ise kayda lüzum bile yoktur, zira onlar on dokuzuncu asrın ikinci yarısında yani tam

gözümüz önünde, adigelerin büyük bir kısmını Türkiye'ye muhacerete icbar edebildiler.

Altın ordunun parçalanması (15 inci asrın son yarısı) ve İstanbul'un Türkler tarafından Fethi (1453 de) Kırım hanlığının ehemmiyetini artırmıştı. Kuvvetli Bab-ı Âliden asılı olmağa başlayan Kırım kendi nüfüsünü adigeler üzerine tegmile karar veriyordu. Bu vaziyet Kabarda reislerini Moskova ile tedafii bir ittifak akdına sevk etmişti. Fakat bu ittifaktan hiç bir ameli fayda çıkmadığı için hemen feshedildi. On altıncı asrın nihayetine doğru İslâmiyetin Adige'de hâkim bir din olmağa başladığının da buna çok tesiri olmuştur. İslâmiyet, bu suretle Kırım ile Adige arasında her bir düşmanlığı ortadan kaldıran bir amil olmuştur. Bu sayede Kuban nehrinden şimale olan bozkırlarda adigelilerle Noğaylar yan yana sulh halinde yaşıya bildiler. Gerçi noğaylar tamamıyla Kırım hanından asılı olup onun tayin ettiği ve serasker denilen hanlar tarafından idare edilmekte idiler. On sekizinci asrın ortasından Kırım sarayında Fransız sefiri olan Peysonel'in şehadetine göre, Kırım sahillerine yakın olan Taman limanı çerkeslerin hâkimiyetine tâbi idi. Birinci Petro Moskova tahtına oturunca Rus imperyalizmini sistematize ederek onu bir plâna tabi tuttu ve bu imperyalizmin ideolojisi için esaslar çizdi. Bundan sonra Rus imperyalizminin yağmacı siyasetini «denizlere ve sıcak memleketlere doğru» şiarı tahrir etmeğe başlamıştı. Bu vakte kadar sırf garet için garet yapıyordu. İptidada Rus istila siyaseti, teşkilatsız haydut çeteleri ve

kazaklar tarafından icra edilmekte iken, birinci Petrodan itibaren Rus imperyası için «devleti ihtiyacı» üzerine duran muntazam bir idoloji teessüs etmişti. Bu siyaset muayyen bir sistem dahilinde, devlet teşkilâtıyla imparatorluğun bütün canlı kuvvetlerinin iştirakiyle tatbik edilmekte idi.

Birinci Petro yalnız «Avrupaya pencere açabilmis» yalnız Baltık sahilinde yerleşmeğe muvaffak olmuştu. «Asyaya da pencere açmak» teşebbüsü ise tam bir hezimetle neticelendi: Birinci Petronun İran seferi Rus ordusunun Dağıstanda imhasıyla hitam buldu. Hindistan seferine çıkan orduda aynı akibete uğradı. Bir orduda Türkistanda mahvedilmişti. Nihayet Birinci Petronun Türkiye ile yaptığı harpler dahi büyük «islahatçı»nın Prut nehri üzerinde tårumar olması ile bitti.

Fakat bütün bu hezimetler bile birinci petrodan sonra gelenleri durdurmadı. On sekizinci asrın altmışıncı yıllarından itibaren Rus agresif siyasetinin keskin ucu kat'i bir dönüşle cenuba dönerek burada ilk sırada dağlılarla, bilhassa adigelerle yüz yüze geldi. Ardi - arası kesilemeyen Türk - Rus muharebeleri başlıyordu. Bu muharebelerde Rusya, Esassız olarak dağlıları dahi Türk tabaası adederek, harbi onların arazisine de teşmil etmek istiyordu. Bu suretle Rusya provakasyon usulüyle beynelmilel efkârı umumiyeyi kendi lehinde hazırlamaya çalışıyordu, istiyordu ki: cihan efkârı umumiyesi kaskasya dağlılarının topraklarını harp ve muahede neticesinde Rus imparatorluğuna «dahil» olan Osmanlı imparatorluğunun bir kısmı» olarak telâkki etsin.

Bu suretle Rusya provakasyon yollarından istifade ederek Kaskasya dağlıları arazisinin Osmanlı imparatorluğunun ayrılmaz bir parçası olduğunu ve Türkiye ile yapılan harp ve muahedeler neticesinde bu toprakların Rusya imparatorluğuna geçtiğini göstermeğe ve efkârı umumiyeiyi buna göre hazırlamaya çalışı-

yor. İşte bu provakasyon neticesi olarak 1768 - 1774 Türk - Rus harbi müddetince askeri hareket, Kabarda da dahil olmak üzere Kuban'ın şimalinde yaşayan noğaylar ve adigeler aleyhine çevriliyor. Küçük kaynarca da yapılan sulh muahedesi (1775) Kırım'ı sözde müstakil yapmış, fakat işte ise Rusyanın eline vermişti. 1783 de Kırım artık tamamen Rusya'nın eline geçince Kuban'ın Kırım'a bağlı bulunan şimal tarafları ikinci Katerinanın bir manifestoyla Rusya'ya ilhak ediliyor. Aynı yılda bu yerlerde yaşayan Noğaylarını kanlı müsademelerinden sonra Suvorof tarafından imha edilmeleri neticesinde buralarda bulunan adigelerden çoğu Kuban'ın sol sahiline yerleşiyorlar. Buralardan boş kalan yerlere de mahum olduğu üzere İkinci Katerina tarafından 1792-1794 senelerinde Zaporoj kazaklarının bakiyeleri iskân edilmişti.

Yalnız bundan, yani Noğayların vahşice imhasından sonradır ki adigeler Türkiye ile yakından temasa geliyor ve Rusya'nın agresif plânlarına karşı koymak için Türkiye'yi kendilerine tabi bir müttefik biliyorlar. 1781 de Natuhay Kin yazarlarından Muhammed Gerey Zan Bab-ı Âhli bir itilaf muahedesi yapıyor. İtilaf muahedesi mucibince Türkler 1781 de Anapa da bir Kal'e inşa ediyor 1789 da da 50 binlik bir kuvvetle Anapa ve Sucuk kal'ayı zaptediyorlar.

Türk Rus harbi (1781 - 1791) esnasında Ruslar, askeri hareketi Kuban'ın sol sahiline geçiriyorlar. O sırada adigeler arasındaki hareketin başında maruf Şeyh Mansur duruyordu. Dağlıları ilk defa olarak Rus akınına karşı birleştirmek istidadını gösteren bu adam Çeçenistan'da Ruslarla yaptığı harp te muvaffak olamayınca adigeler harekete geçiyor ve düşmana karşı koyacak kuvvetlerin teşkiline başlıyor. Çerkes ve Türklerin şiddetli mukavemetlerine rağmen, Anapa 1791 de Rusların eline geçiyor. Yaralı Şeyh Mansur Ruslara esir düşüyor, bilahare Solofki menfasında ve-

fat ediyor. 1791 de Türkiye ile yapılan Yaş Sulh muahedesi neticesinde bütün adige hiçbir vakit Türkiyeye ait bulunmadığı halde, Rusların işgali altına geçiyor. Fakat adigeler nazarında Yaş muahedesi boş kâğıt parçasından fazla bir kıymete haiz değildir. Onlar Rusya hâkimiyetini katıyyen tanımamış, az bir zamanda (aynı senede) Rus garnizonunu Anapayı terk etmek ve Kuban taraflarına çekilmek mecburiyetinde bırakmıştır.

Yukarıda işaret ettiğimiz gibi, Rus hükümeti 1792 de Kuban'ın sağ sahiline Zaporoj Kazaklarını yerleştirmek suretiyle buralarını muntazaman kolonize etmeğe başlıyor. 1794 de bjeduhların arazisi üzerinde ikinci Katerinanın ismine izafeten, Yekaterinodar şehri tesis ediyor. Takriben bu suralarda Rus ordusu cenup adigelerini - kabardinleri Kuma taraflarına, bazı yerlerde de Terek ve Malku ötesine atıyor. Kuban'dan başlayarak Terek doğru cenubi-şarki ve Terek boyunca Hazer denizine kadar bir sıra istihkamlar yapıyorlar. İşte takribi 70 sene süren dağıt— rus harbi, kahramanlar destanı bu andan itibaren başlar. Bu mücadelede Dağıstan ve Çiçenistanla beraber Adige de mühim bir yer işgal eder.

Kuban sahillerindeki iki komşudan Rusyadır ki 19-cı asır bidayetlerinde taarruza geçmiş ve istilâ suretiyle Kuban'ın sağ sahilini işgal altına almıştır. Rusya adige siperini ortadan kaldırmak için bütün kuvvetini Kuban'ın sağ sahil stepine toplamıştı. Zira adigeler diğer dağıt siperleri ile beraber Rusyanın cenubi Kafkasya da tutunmasına ve kara denizle hazar denizi sahillerinin hâkimi mutlakı kesilmesine mâni oluyorlardı.

Şarki Kafkasya'sız, Hazer denizine ve İran'ın Şimal sahillerine Hükmedilemezdi.

Bunun içindir ki Rusya'nın Kafkasyaya doğru ilk ciddi hareketi 1-ci Petro'nun (1722) İran seferiyle sıkı bir alâka arz etmiştir. Garbi Kafkasyayı il-

hak etmeden kara denize hâkim olmak iddiası mânasız olduğu için adigeler ikinci Katerinanın Türkiye ile harp ettiği suralarda Rusların işgal siyaseti ile karşı karşıya geliyorlar. Bu işte coğrafi vaziyetinde mühim bir rolü olmuştur. Zira Kuban'ın sağ sahilinde Zaporoj kazaklarının ahfadi diye Çernomor kazakları namı altında yerleştirilen askeri kolonistler adigelerin coğrafi vaziyetinden istifade ettikleri içindir ki ilk defa olarak memlekete kütleli bir akın yapabilmislerdir.

Şimali-Garbi kafkasyanın işgal ameliyesinin en azı 64 sene (1800 - 1864) devam etmiştir. Eğer Çernomor kazaklarının Kuban'ın sağ sahiline sokulmaları tarihi olan 1792 yi yahut Kuban sağ sahlinin Suvorof tarafından istila edildiği 1783 tarihi alınırsa o zaman bu işgal ameliyatı 72 yahut 81 sene sürmüş demektir. Askeri hareketin şekli ve Rus kolonize siyasetinin inkişafı noktayı nazarından Şimali - Garbi kafkasya harbini de mühim devreye ayırabiliriz.

Birinci devir 1800-1840 s. Kuban'ın sağ sahilinde askeri kolonize siyaseti kendini gösterdiği andan itibaren dağıt arazisinin Şimali - Garbi hudutlarında da muntazam harpler başlıyor. Rus ordusu buralarda bu zamana kadar merkezi ve şarki Kafkasya ya tatbik ettiği metotlarla harekete geçiyor. İstihkamlar yapmak, kazak yurtları, köyler tesis etmek ve baskınlarda bulunmaktan ibaret olan bu metot adigeler aleyhine de muntazaman tatbik ediliyor. Türkiye'nin, Karadenizin kafkasya sahillerinden vazgeçmesi ve Rusyanın adigelere tam hâkimiyet hakkını kazanması ile biten Türk-Rus harpleri (1829) ve Rusya'nın Kafkasyayı harici alemden tamamen tecrit etmek maksadı ile karadeniz sahil boyunca tahkim etmesi gibi vakalar bu devirdeki harp tarihinin belli başlı merhalelerini teşkil eder. Rus komutanlığı askeri hareketin merkez şikletini 1832 den itibaren Laba muntakasına geçiriyor ve Kubanla Laba arasındaki araziye kolonize için zemin hazırlamakla meşgul bul-

nuyor. Bu devirde Adigeler arasında daha ziyade birleşmek hamleleri kendisini gösteriyor ve dağınık kuvvetler bir araya geliyor.

Dağlıların Türkiye tarafından peşkeş çekilmesi üzerine Adigeler Rus taarruzuna karşı şiddetli mukavemet gösteriyorlar. Karadeniz sahil boyunca hiç bir tahkimata yol vermemek için şiddetli müsademeler başlıyor ve neticede ilk devir sahil istihkamlarını imha etmekte yani en mühim bir muntakada dağlıların zaferi ile bitiyor.

İkinci devir 1841-1859 S. Ruslar Kuban'ın sağ sahilini, Kubanla Laba arasındaki araziye kolonize etmeğe başlıyorlar. Vuku bulan harpler noktayı nazardan nisbeten çok mühim ve mesuliyetli olan bu devirde bütün Adigeler bir araya gelerek birleşiyor ve naibi İmam Muhammet Emin vasıtası ile İmam Şamilin hâkimiyeti altına geçiyor. 1841 de Abadzehler, Şapsuğlar, Ubuhlar ve diğerleri arasında ilk defa olarak demokratik bir tarzda siyasi bir itilâf yapılıyor. 1848 senesinde Adagum Meclis İctimaunda adigeler Muhammet Emini kendilerine reis yapıyorlar. Gerçi kinyaz Seferbi Zan tarafından idare edilen aristokrat grubu bu reisiğin aleyhinde bulunmuş isede bu gurubun tesiri Karadeniz sahil boyundan hem de bunun bir kısmından öteye gidemiyordu. Mücadele gittikçe daha şiddetli bir şekil alıyordu. 1854 de Kırım harbinde dağlılar sahil boyundaki istihkamları yeniden imha etmeğe muvaffak oluyorlarsa da tekmil kuvveti Kırım'da toplayan müttefik İngiltere - Fransa Kumandanlığının gafleti yüzünden dağlılar bu başarıyı sonuna kadar muhafaza edemiyorlar. Rus hâkimiyetini Kafkasyada imha etmek ve yakın şark meselesinin halli için Kırım harbi en münasip bir fırsattı. Rusya'nın Kafkasyayı terk etmesi onu herhalde yakın şark memleketlerinin mukadderatı üzerinde müessir bir rol oynamaktan mahrum bırakacak ve bu memleketlerde rolunu en asgari bir dereceye indirecekti. Kaydettiğimiz vechile bu ci-

hete müttefik kumandanlıkça ehemmiyet verilmemişti. Kırım harbini müteakip Rusya'nın Kafkasya üzerindeki tazyik şiddeti bir kat daha arttı. Kafkasya ya yeni kuvvetler gönderilmeye başlandı. Dağlılar aleyhine müteveccih askeri hareket sisteminde Baryatinski - Miljutin'in şu doktrini hakimdi. «ormanları keserek yollar açarak yavaş-yavaş tedricen adım adım ilerlemek. Bütün kazak yurtlarının kütleli hareketini temin etmek «tabii bu hareket neticesinde evveleri yapılan «Yermolof baskını sisteminde» de olduğu gibi kadın ve çocuklar katlediliyordu.

Bir taraftan uzun harplerden sonra bitkin bir halde bulunan dağlıların perişan vaziyeti diğer taraftan 300.000 ilk bir süngü gücü, düşmanın bu imha sistemini muvaffakiyetle neticelendirmişti.

Mücadelede bir durgunluk husule geldiğini görünce Ruslar memleket içrisine daha fazla sokulmağa başladılar. 1859 da Şarki Kafkasyadaki mücadele Gunip dağında feci bir tarzda nihayet buldu. Arası kesilmeden kırk yıl mücadele eden İmam Şamil nihayet silâhı bırakmak mecburiyetinde kaldı. Mohammed Emin de kendi reisine imtisalen silâhını bıraktı. Zira Şimali - garbi Kafkasyanın kendi başına uzun müddet çarpışacak vaziyette olmadığına ve bir kaç sene sonra Rusların nihayet adigeleri mağlup edeceklerine kanı olmuştu. Mohammed Emin'in mücadeleden vazgeçmesiyle adigelerin kendi hürriyetlerini müdafaa yolunda yaptıkları feci mücadele devri, yani üçüncü ve sonuncu devri başlıyor.

Üçüncü devir 1860-1864 senelerine doğru Kafkasyada askeri hareket meydanı olarak ancak adige kalmıştı. Rusya buralarda bütün hudut boyunca hücumla geçerek dağlıları adım adım Şarki ve Merkezi Kafkasyadan getirilen kuvvetlerle tahkim edilen denize doğru sıkıştırıyordu. Müsademe ile beraber kazak kolonize siyaseti de bir taraftan işini görüyor ve memlekete yerleşiyordu. Mohammed Emin'in mücadeleden vazgeçmesine bakımıyarak Çerkesler Ruslara karşı şiddet-

İl mukavemet gösteriyorlardı. Ne gibi bir akibete uğrayacaklarını bilmiyor değildiler. 1861 de ikinci Aleksandr Kafkasyaya gelince Adıgeler Çara bir heyyet göndererek dağın arazinin işgal altına alınmaması ve askeri harekate nihayet verilmesi teklifinde bulunuyorlar. Aldıkları cevap şu oluyor: Gösterilen yerde yerleşecekler yahutta Türkiye'ye göç edeceklerdir. Dağlılar iki şeklin ikisini de reddediyor ve mücadeleyi devam ettiriyorlar.

Beklenen akibet nihayet kendini göstermekte geçikmedi. Kendi kolonize siyaseti namına uçsuz bucaksız, münbit araziye dağlardan temizlemeye karar veren Rusya hiç bir mâniya önünde durmuyor ve kendi bildiğini yapıyordu. Evvelce teklif şeklinde vuku bulan Türkiye'ye hicret meselesi bilahare cebir şekli aldı. Adıge henüz mağlup olmamıştı fakat Petersburg da toplanan komisyon Çerkeslerin Türkiye'ye hicret meselesini müzakere ediyordu.

Rusların Kafkasya harbinin yazan resmi müverrihi A. P. BERJE bir eserinde diyor ki «askeri ve siyasi bir tedbir olarak yaptırılan Çerkes sürgünü 1862 senesinde daha Kafkasya komitesinin dağlıların hicreti hakkındaki kararın tasdikini müsadif 10 Mayıs'ta başlamıştır» 1860 da büyük bir darbe yiyen Natuhaylardan sonra, Rus kuvvetleri Abadzehler ve yukarı Şapsuglar ve daha sonrada aşağı Şapsug ve Ubahlar aleyhine çıkarak bunları denize doğru salıştırmış ve Türkiye'ye göndermek için zorla gemilere yerleştirmişlerdi. 1864 senesinde de cenubi -garbi taraflarında yerleşen küçük kabilelerden Ciketler, Aibzeler ve Ahçipsoular aleyhine yapılan askeri hareket neticesinde Ruslar Kbaada'yı zapt ediyorlar. İşte Kafkasya harbinin tarihi Adıge arazi ve emvalinin Ruslar tarafından gasp ve yağma edilmesi ile bitiyor. 100 bine yakın Adıge zorla Rusların gösterdiği yerlere sürülüyor. 1.500.000 kadarı da «gönüllü» olarak Türkiye'ye hicret etmek mecburiyetinde kalıyor.

Dağlıların bu sürgün sahnesi feci bir manzara arzeder. Bu feci manzaralar hatta resmi ve gayriresmi Rus menbalarında dahi yer bulmuştur. Yukarıda bahsi geçen Berje de şöyle bir tasvire rastlıyoruz: «sürgün edilmek için Novorossiyskiye toplatılmış 17.000 Dağının bende bırakmış olduğu hazin tesir ve intibai hiç bir zaman unutamam. Şiddetli soğuklar, tifüs ve diğer hastalıklar vaziyeti bir kat daha perişan bir şekle sokmuştu. Meselâ açık havada kuru yer üzerinde iki yavrusu ile beraber yatan genç bir Çerkes kızının halini görüpte en hissiz kalplerin bile burkulmaması imkânsızdı. Çocuğun biri ölümlü çarpışır ve can çektiğirken diğeri de gözlerini hayata kapamış olan annesinin memesinde gıda arıyordu. Bu gibi feci sahneleri sık sık görmek mümkündür.

Trabzon ve Rus konsolosu Moşninin bir raporunda da şunları okuyoruz: Batuma hicret son zamanlarda başladı. Oraya 6000 Çerkes gelmiş 4000'e yakın Çerkeste hududa yakın çürük suya gönderilmiştir. Dağlılar davalarıyla beraber gelmişlerdi. Hergün vasatı vefat 7 kişidir. Davarlar da açlıkla mahvoluyor. Sürgünü bîdayetinden beri Trabzon ve civarına 240.000 kişi gelmiş, bundan ondokuzbin kişi ölmüştür. Şimdi ancak 63.290 kişi kalmıştır. Hergün vasatı vefat 180 ile 250 arasındadır.

Onları paşalık içerilerine, ekseriyetle Samsun'a gönderiyorlar. Giresun da 15.000 kişi vardır. Samsun ve civarında ise 110.000 kişiden fazladır her gün vefat edenlerin sayısı 200'i geçmektedir. Tifos salgını vardır. Sinop ve İneboluda 10.000 kişi mevcuttur. vs. vs.

Adıgeleri sürmekle Rus hükümetinin ne gibi bir gaye güttüğünü görmek için Kafkasya ordusu başkumandanı muavininin Petersburg'a harbiye nazırına gönderdiği şu raporunu okuyalım. Ruslarla iskân edilmiş Garbi Kafkasya tamamıyla emin bir vaziyettedir. Dağlardan çıkarılarak yaylalara sürülen ve yek diğerlerinden çok uzak yerleştirilen 100.000 dağ

hya mukabil 220.000 müsellaah kazakları-muz vardır. Binaenaleyh icabında ordu-suzda geçinebiliriz.

Şimali-garbi Kafkasyanın Ruslar tarafından işgalını tamamlayan Adige sür-gününün elim destanı işte böyle meydana gelmiştir.

Gayri insanî vahşet akdini yaptık-tan sonra Resmi Rus devairi medenî bir roldan bahsetmeğe başladı. Güya Rus idaresi ve bu idarenin dağı topraklarına da oturttuğu Rus muhacirleri medenî bir rol oynuyorlarmış. Bu iddianın nekadâr hakikate muvafık olduğunu gözden ge-çirelim.

1705-1762 nci yıllarda Kafkasyanın şimali - garp kısmında bulunmuş olan Peysonel'e göre bu havaliideki Çerkesler koyunculuk, at beslemek, bahkçılık ve ekincilik ile meşgul oldukları gibi bah-çıvanlık, bostancılık arıcılık (Peysonel'e göre bir tek sahil boyu çerkeslerinin 26.000 arı peteği vardı.) ve nihayet de-mircilik, marangozluk kumaş vs. do-kumacılığı, meşin ve deri ihzârı gibi sa-nayı ile dahi işdigal etmekte idiler. Aynı zamanda büyük ve geniş mukyasta tica-ret yapmakta idiler. Yine aynı Peysonel'in şehadetine göre her yıl adige (Şimdi-ki Kazak stanitsası Slavyanski yerinde duran ihracat deposu - kaplı ve Taman limanları tarıkıla) harice 800.000 — 100.000 sentner yün, 100.000 parça ku-maş, 200.000 yapıncı, 50.000 — 60.000 hazır Çerkeska 500.000 koyun derisi, 5000 — 6000 sair deri, 200.000 çift öküz boy-nuzu ihraç ediyormuş.

Bunlardan başka her yıl 100.000 kurt derisi, 100.000 tilki derisi 3000 ayı derisi, 200.000 çift yabani domuz dişi, 50.000 başka hayvan derisi 5000 — 6000 sent âlâ ve 500 sent, ucuz bal, 50.000 — 60.000 okka mum çıkarılmakta idi. Büyük mik-tarda at dahi ihraç olunuyordu. Bu atlar bilhassa Kırırda çok takdir olunmakta idi. Nihayet balık, balık yağı ve bahktan mamul şeyler geliyordu. Bunlara mukabil adige hariçten şu malları alıyordu.

Pamuk ve ipek mensucatı, yorgan (battaniye) iplik, fes bez boya, çivi, nal, tırpan eğer, barut, orak tüfek namlusu, cephaneye muhtelif tatlılar.

Kuban nehrinin sağ sahili ve Taman yarım adası Ruslar tarafından işgal edil-dikten sonra Karadeniz sahilinde Adige limanı Anapa şehri oldu. Spenser'in şe-hadetine göre (Travels'in circassia by Ed-mund Spencer, London 1837) on doku-zuncu asrın ilk on senelerinde anapada 4.000 nüfus varmış. (Anapa Ruslar tara-fından 1828 de işgal edildi ise de Kırım muharebesi zamanı burasını dağlılar ye-niden geri almışlardır.) Anapa ahalisinin ekseriyeti Adigeli, Türk ve Edil boyu ta-tarlarından gelenlerden ibaret idi. Bun-lardan başka Anapada Rum, Ermeni, Ceneveli, 50 leh, 8 Yahudi, 5 Fransız ve 4 İngiliz yaşıyormuş. Şehirde 400 den fazla mağaza 20 büyük odun deposu, 16 buğday anbarı mevcut idi. (Adige buğ-dayı dünyada maruf olup ecnebi tüccarı, bilhassa İngilizler tarafından memnuni-yetle ihraç olunuyordu.

Her yıl Anapaya ecnebi bandıralı 300 den fazla gemi geliyordu. Dağlıların kendi filosuda ehemmiyetli bir kuvvet teşkil edip — 35 büyük ve sayısız küçük gemilerden ibaretti. Dağlı donanmasının başlıca vazifesi sahilleri Rus haydut ge-milerinin baskınlarına karşı korumaktan ibaretti. On dokuzuncu asrın ticaretide Peysonel zamanındaki ticaretin aynıydı. Yeni şeyler ihraç ve ithal olunuyordu.

Ticaretin ne mukyasta icra edilmek-te olduğu hakkında şunu söylemek kafi-dir ki bir tek Anapa da her yıl 3.000.000 planter kıymetinde bez satılmakta idi ki bunun 2.000.000'u İngilizlerin hissesi-ne düşüyordu. (Şayanı kayıttır ki o za-manlar Adigelilerin Rusya ile ticareti 30. 000 rubleyi geçmiyordu.

Unutmamak icap eder ki Anapa'dan başka Ozerek, Atşimsa Gelencik, Psat, Tuapse, Aş, Geg, Sage, Hamış, vs. liman-lar tarikiyle de ticaret yapılmıyordu.

Hür ve müstakil adigelerin iktisadi medeniyetinin yüksekliğini gösteren yal-

nız ticaretinin miktarı değildir. Bu ticaret Garbi Avrupadan hiç bir cihetce geri olmayan mükemmel bir metotla icra olunuyordu. Bellin gündeliği'ni de (Residence in Circassia during the years 1837, 1838 and 1839 by James Stanislaus Ball, LONDON 1840) okuyoruz ki: biz bir dere ile bir orman içile yukarı kalktık, orada köyler ve çok zengin buğday ekinleri uzanıyordu. Sujuk'te olduğu gibi burda dahi buğday ekini altı fut boyunda idi. Bunları ufak tepecikler takip ediyordu. Ekin yerleri öyle mükemmel ve dikkatle işlenmiş, kenarları o kadar güzel tahdit edilmiş ki etrafını bürüyen muhit mü sait olsaydı İrşak'ın ekin yerlerinden birini gördüğümü zannedecektim. Cesaretle diyebiliriz ki o zamanki Rusya değil «traktörize» ve «elektrofikasyon» larına rağmen şimdiki S.S.S.R. bile ondokuzuncu asrın İrşak ekin tarlalarına benzediği ile öğünemez.

Bugünkü Rusyanın şimdiki İrşak ile mukayese edilemeyecek derecede aşağı olduğuna ise de söz yoktur.

Bell den bir kaç yıl evvel Adige de bulunmuş Spenser dahi dağların ziraattaki yüksek medeniyeti hakkında şu sözleri yazmaktadır. «Kuşlarda Çerkes ovaları açıldığı andan itibaren gerek memleketin umumî manzarasını, gerekse ahaliyi tasavvurumun çok fevkinde buldum. Vahşilerin oturmuş olduğu çöl yerinde bütün etrafı sürülmüş ve ekilmiş tarlalar buldum. İşlenmemiş ve ekilmemiş bir karışık yer bile bulamadım. Dize kadar yemyeşil otlar arasında sayısız keçi koyun, at ve öküz sürüleri dolayıyordu..

İşte bitaraf ecnebler hür Adigenin emek dolu hayatını böyle tasvir ediyorlar.

Sizi inandırmak için düşman bir millet mümessilinin şehadetine de müracaat edelim. Mensup olduğu milletin ekseriyeti gibi kin ve şöven duygularına kapılmadan Ruslar tarafından işgal ve iskan edilmiş yerlerde dağların istiladan evvelki hayatını ve bilahere orada yerleştirilmiş olan kolonistlerin yaşayışını bitarafane tasvir eden bu adam P.S. Liçkof

tur. (P.S Liçkof «Kafkasyanın Karadeniz sahillerinin geçmişi ve hazırı hakkında mülâhazalar» Kiyef 1904) Liçkof diyor ki Şunu da söylemek lâzımdır ki o zamanlar Karadeniz sahili, zamanımızla kıyas edilmeyecek derecede süt ve bal cihetinden zengindi. Meselâ, otuzuncu senelerin (1830) nihayetlerine doğru, yani Ruslar sahil boylarında istihkâmlar yapmağa niyet ettikleri zaman, bütün sahil boyu ve onunla bitişik dağlık arazi dikkatle işlenmiş bir bazis teşkil etmekte idi. Burada vahşi kayalıklar ve asri ormanlar (şimdi insafsızca mahvedilmiş) ile yan yana güzel üzüm bağları ve yeşil buğday tarlaları bulunuyor. Bu tarlalar bazen sun'î surette yapılmış tarçalarda yerleşiyorlardı ve buraya yine sun'î surette yapılmış kanallardan su getirilmekte idi. Burası öyle mükemmel tek nikayla mâlik idi ki bir yağmur zamanı tarlaları fazla sudan boşaltacak vasıtaya dahi malikti. Sahil boyunda muhtelif meyva yetiştiren kalın bağlar uzanıyordu. Bal ve mum gibi bu bağlardan hasıl olan meyvalar da bağlı ahalinin ihraç ettiği mallardan biri idi. Deniz sahili tarlalarında mısır, arpa ve buğday gibi hububat yetiştiriyordu. Yılın muayyen vakitinde satma korkusundan dağlarda yaşayan yerli ahali tarlalara inerek mahsulü biçerdi. Memleketin iklimi ve tabiatıyla asırlardan beri yakından tanış olmaları medenî seviye sayesinde dağlar öyle yerleri ekmeye ve imar etmeğe muvaffak olmuşlardı ki o yerleri Ruslar şimdi bile ziraate müsait bulmuyorlar. Zengin tabiatın servetlerinden istifade etmeği beceren dağlar, denizin yakınlığından bilistifade ticaretlerini arttırmağa ve mahsullerini harice sevketmeğe de muvaffak olmuşlardı. Bu suretle gemilerin seğirebileceği sahil boylarındaki noktalarda canlı bir ticaret inkişaf ediyordu. Çünkü: satılacak mal ve alacak adam vardı.

Fakat kanlı harp, dağları yerlerinden çıkardı ve mahvetti, medeniyetlerini kökünden tahrip eyledi, sulama kanalı

ları doldu, otlarla örtüldü, büyük emek neticesinde vücuda getirilmiş taraçalar yerle yeksen oldu, uçsuz-bucaksız bağlar ve üzümlikler harp ve Rusların ıskânı zamanın da kısmen kesilmiş, kısmen de bakımsızlık yüzünden başka ağaçlara karışıp gitmiştir. Şöyleki şimdi vahşi ormanlarla medeni bağların nerede başlayıp nerede bittiğini kestirmek imkân haricindedir.

Dağların medeni rolleri ile medeniyetten dem vuran Rusların tahripkâr faaliyetinden yakof Abranof dahi bahsetmektedir. Bu muharrir «Kafkasya dağları» başlığını taşıyan makalesinde («De lo» mecmuası, Peterburg, 1884) diyor ki.

Dağlar gittikden sonra Kazakların hiç bir şeye yaramıyacağı ve bunların medeniyete liyakatsızlığı hemen kendisini gösterdi. Yalnız 1868 de Kuban vilâyetinde 12 Kazak stanitsası lağvedildi.

Ben garbi Kafkasya'da vaktiyle dağların yeşil çimenleri, ovaları, tarlaları ve bağlarla örtülen geniş sahaların Rus hâkimiyeti zamanı harabezara döndüğünü kaydetmiştim. Aynı vaz'iyeti Terek vilâyetinde de müşahde ediyoruz. Üç yıl yaşadığım Nalçikte, senelerce sarfedilen emeğin mahsulü olan kabardin medeniyetinin Ruslar tarafından ne vahşilikle imha edildiğine şahit oldum.

Umumiyetle Y. Abramof, dağların ihracından sonra memleketin vaz'iyetini şöyle tasvir etmektedir.

— «Zengin ve mamur memleket boşaldı ve harabeye döndü. Medeniyetin inkışafı için Kazaklar katiyen işe yaramadı. Evvelce dağlar tarafından ıskân edilmiş yerler katiyen kimseyi celbetmiyor. Buralarda ekin ekmeğe mümkün olacağına kimse inanmıyor. Halbuki bu yerlerde kesif bir surette ahali yaşıyordu ve her tarafı ekilmişti.

Kuru taşlar ve kayalar üzerinde sırf insan eliyle yapılmış tarlalar ve otlaklar baştan başa çalılarla örtülmüş ve medeni ziraat için kaybolmuştur.

Rusların medeni rolleri hakkında P. Tsirolnikof dahi amansız bir hüküm ver-

mektedir. Çerkez - Abadzehlerin eski harabeliklerinde başlığını taşıyan makalesinde de bu Rus muharriri diyor ki: — Milyona varan ahaliyi hükümetin nasıl sürüp çıkardığını hatırlamazsak daha iyi yapmış oluruz. Ne olursa olsun ülke «yarım vahşi» ahaliden temizlenmiş, ilim hristiyanlık dini ve nizam getiren medeni bir millete terk etmişti. 46 sene geçmiş Çerkesler ise Zelencuk boyunda Laba'da ve orta Kuban kısımlarında kaldılar. Rivayete göre graf Yevdokimof ordusunun sol kolunu dağlara, sağ kolunu ise Azak denizine dayadıktan ve Çerkesleri demir çenber içersine aldıktan sonra onlara teslim olun ya Manıç nehri boyuna (Kalmuk stepi hududunda) göçmeği veya Türkiye'ye hicret etmeği teklif etmiştir. Çerkesler ise Türkiye'yi tercih etmişler. Soldat türkülerinde deniliyor ki:

Eğer barışmak istiyorsanız

Size bir yer veririz. Kuban'da ise fikriniz Arkan üste ahrız..

Oy, çal borum, çal

Biz laba için vuruştuk

Senin dağlarında, Kafkas,

Şöhretimiz yayılacak..

Çerkesler Türkiye'ye gitti, onların toprakları ise Kazaklara verildi. Bu zengin memleket Kazaklara üvey ana oldu. Kazakların sefaleti o dereceye geldi ki 1906 da kazak içtimai, dağlık mıtakadaki Kazaklara Karadeniz sahilinde arazi verilmesine karar verdi.

«Şöhret, Kazak şöhreti, Hayat köpek hayatı» bir darba mesel oldu. Ben bu hayatı tetkike koyuldum. Mesleğim itibariyle Kazakların oturdukları yerlerde dolastığım zaman gördüğüm Kazakları konuşturarak Çerkez hayatını canlandırmaya çalışıyordum. Kazakların anlattıklarına göre bu yerlerde çerkesler zamanı otlak ve ekin tarlalarının ormanlara karşı nisbeti 9/1 imiş. Şimdi ise işler tamamen tersinedir. Ormanlar ekin tarlalarından dokuz defa fazladır. Bu Ralın ekin yerleri de yakın zamanda ormanhğa çevrildikten sonra medeni hayata müsait olmayan kazakları yeni yerlere göçer-

mek lâzım gelecek, bunun için de evvelce bir memleketi, meselâ Kırgız memleketini zaptetmek icap edecek.

Çerkezler at yetiştirmek, koyunculuk, ziraat ve bahçıvanlıkla istigal ederlerdi. İşe kazaklar başlayınca muhtelif böcekler ve fareler peyda oldu. 1870 senesine müteakip yine aynı vaz'iyet tekerriir etmiş olacak ki Kazaklar ziraatı bırakıp ormancılıkla meşgul oldular. Daha doğrusunu söylersek, Kazaklar ormancılıkla meşgul olmuyor, sadece ormanlarda ağaçları keserek istepe götürüp, orada ya satıyor, veya buğdayla değiştiriyorlardı. Sonbaharda da Çerkeslerin bırakmış oldukları bağlardan meyveleri satarlardı. Ancak ziraatla meşgul iken otlakların ormanlıkla örtülmesine karşı da duramadılar. Bu barbarca hâkimiyetleri devrinde Kazaklar ormanlardaki kıymetli ağaçların hepsini imha ettiler. Yalnız bir palamut ağacına dokunmamışlardı, oda fatihlerin bütün tarlalarını istila ediyordu. İptidada her kazak desyatın araziye malik iken şimdi her kazak'a 4 de otlak 1000 sajen murab. Ekin yeri verilmiştir. Yerde kalan araziyi hep ormanlık örtmüştür.

Ormandan geçerken kazakların iktisat sistemine daima kızardım. Bir gün samimi bir heyecanla bağırdım ki:

— «İlahi eğer hilkatını mahvetmek istiyorsan, onu Rus olan bir insana ver, artık o Rus onun işini görür?

Farzedelim ki Kazak'a bir arşın uzunlukta bir palut dahı lâzımdır, bunun için yüz yıllık kocaman bir ağacı kökünden koparır, sonra kendisine lâzım olan bir arşın budağı keser. Ötekini ise lüzumsuz bir şey imiş gibi atar gider. Bundan sonra bu Kazak'a odun lâzım olursa o evvelce koparılmış ağaçtan istifade etmek istemez ilk önüne çıkan ağacı doğramağa başlar.

Ahali ekin yarar toprak yokluğundan olduğu gibi susuzlukta da ıstırap içindedir. Stanitsaların yakınından geçen Tuho, Tış Pşeho Vs. ırmaklardan istifade edilmektedir. Bu ırmakların çoğu yaz aylarında kurumağa başladığı için u-

mumî kuraklık ve açlık başlar. Çerkesler pınar ve bulaklardan istifade ederlerdi. Çerkeslerin öyle bulakları var ki günde 100.000 bin koğalarla su verir. Fakat «medeni» muhacirler, 46 yıldır her yıl müzakere edildiği ve kendileri de susuzlukta ıstırap çektikleri halde, bir türlü bulak ve pınarları temizleyip kabili istifade hale getiremiyorlar. Çerkes bağları mahvoldu. Onları bir taraftan genişleyen ormanlar yuttu, diğer taraftan karadeniz sahilinde Ruslar kesti: Kestiler ki buralarda arpa ekebilinler diye arpa ise burada yetişmiyordu.

Yollar son derece berbattır, daha doğrusu yol namına hiç bir şey mevcut değildir. Bütün kuban eyaletinde bir tane, Maykop - Tuapse şosesi var, onun harici ise çamur. Çerkeslerin ise mükemmel yolları vardı. Bilhassa dağların başında, taş gibi sert malzemedan yapılan bu yollar şoseye benzerdi. Mezarlıklardan ve bağlardan anlaşıldığına göre Çerkesler rutubet ve sıtmadan korunmak için köylerini tepelerde kurarlardı.

Bitaraf fakat sayıca mahdud Rus müdekkiklerinin şehadeti işte budur. Bunlar sürülmüş Kafkasya dağlarının elleriyle yaratılmış medeniyetle «medeniyet getiren» Rusların Kafkasyaya vahşicesine yaptıkları tahribatı bütün çıplaklığıyla teşhir ediyorlar.

Adiğe'nin onunla beraber bütün kafkafyanın faciası daha bitmemiştir. Parlak günlerimiz çok uzakta değildir. Zalim, kahraman ecdadımızın mezarlarına ve mukaddes topraklarımızı uzun müddet tahkir etmekte devam edemeyecektir. Her gün bizi kat'i mücadeleye yaklaştırıyor. Bu mücadelede biz mutlaka muzaffer olmalıyız. Çünkü hak ve adalet bizim taraftadır, çünkü bu kat'i mücadeleden ve zaferden bütün geleceğimizi ve millî mevcudiyetimiz aşıldır. Yüz binlere milyonlara varan şehitlerin kanı bizden zafer ve intikâm talep ediyor.

Vatanımızın bütün hudutlarına dıkeceğimiz hürriyet sancığı, (memleketimizin hürriyet ve istiklâli için şehit düşmüş mücahitlerin mezarlarını bezemelidir.

Zübeyde Şhapli - Şamil

Yolda ve her yerde, ıfık selleri var,
Hâlâ gökten yağıyordu kuşbaşı kar,
Millî sancaktın sen, karlarda açılan!
Ulvi emeldin dağlarımızdan kopan!

Vakit akşamdı, yol aydın bir mahşerdi,
Başlığın mahşerde bize bayrak gerdi...
Dediler, bak: «İşte Kafkas bayrağıdır!»
Dedim: «Gölgesi hürriyet kaynağıdır!»

Şafaktın sen o gün, kışa kalan yazdan,
Ne Abrektin ki sen, özenmiş Yaradan!
Yeşil başlığının altında o yüzün,
Yıldızlı bir ufka bakan aydı o gün.

Kadircan KAFLI

Ramazan Karça'nın

NUTKU

22 Mayıs 1966'da «Birleşik Kafkas Organizasyonu» tarafından New-York'ta düzenlenen Kafkas Devletlerinin İstiklâl İlânının 48 inci Birleşik Kutlama Töreninde Kuzey Kafkasya adına Ramazan Karça tarafından iradedilen nutkun orijinalidir.

B AĞALI prezident,
Sıylı din adamları : Arçışop-
nu elçisi, bizni Hoca Efendi-
biz,

Bağalı, esir milletler delegeleri,
Kıymatlı Amerikan konakları-
biz,

Kafkazlı egeçlerim, karnaşlarım!

Bugüngü kün Kafkaz milletleri tarihlerinde em ulla kuvanç künle-
rinden biridi. 48 cıl mundan alğa. 1918(inci cıl May aynı içinde Azerbaycan, Ermenistan, Gürcüstan, Şimali Kafkasya keslerini milli devletlerin kurup, Rusyadan ayrı bağımsızlıkka, erkinlikke çıkkanların bütün dünyağa açıklağandıla. Tış devletleden bir kaumu de-jure, başkha kavumu da e-facto blanı tanığandıla. Köp cıllanı erkinlikke termilip turğan Kafkazlıla, bütün küçüklerin salıp devlet kurumların, mülk-kültür işlerin milli demokratik prensiplede tüzetip başlağandıla.

Fakat bu kıvanç künle uzun sürmedile. Eki cıl keçer keçmez Mosko-
va'nı cangı iyesi bolşevik hükümet, kesini bergen sözün da teplep ko-

münist saldatları küçü bla, kanlı uruşladan sora Kafkaz toprakların koluna cıydı. Millî devletleni çaçıp patçakhlık (kırallık) Rusiyanıkından on kere aç, zalim kolonial sistemni kurdu.

Rusya'nı komünist hükümeti Kuzey Kafkasya'ğa ayrıca bir aç tüşmanlık etdi: Birleşgen Kuzey Kafkasya, Cumhuriyetibizni çaçıp, kabile autonomilege ayırdı. Millî-kültür birliğibizin ösümün kesdi, blay bla müillebizni Ruslaşdırma coluna saldı. Mundan başha islâm dinibizge, sıylı din adamlarımızğa etilgen zalimliklege, artıklıklağa çıdayalmağan halkımız talay colda koluna saut alıp dinsiz rejimge karşı keldi. Bu hareketlege cuvapha tüşman mingle bla adamıbizni öldürdü ; em ahırında da miliyondan artık Şimal Kafkazlını, kart - çaş, katın - kız ayırmay Sibir'ge Orta Azya'ğa sürdü.

Alay bolsa da bu zorluk rejim uzak çaşamaz. Başkha dünya koloniyal sistemleri oyulğanı kibik, Rus komünist koloniyal sistemini da sögüllüğüne iynanabız. Sovyet

Temmuz, 1966, esir milletler haftası münasebetiyle yapılan törenden bir görünüş.

diktatorluğu oyulup, erkinlikge çık-
han Kafkaz milletle, dört halal kar-
naş kibik bir «Kafkazya Konfede-
rasyon devlet» kurluklarına iynana-
bız. Neçün desegiz, billay birleşme-
di bizni erkinliğibizni, siyasi ba-
ğımsızlığibizni koruruk ; oldu biz-
ni ekonomik, kültür baylıklaribizni
ösümüne colnu keng açarık. Oldu
dünyanı hur devletleri içinde Kaf-

kazya'ğa haklı orun, sıy berdirlik.

Biz, erkin Amerika'da cerleşgen
Kafkazlıla ; kellik zamanda kurul-
luk Kafkaz birliğini ülgüsün munda
biçerge kerekbiz. Teoretik, kuruluş
temellerin işlerge kerekbiz ; bu iş-
ge bütün Kafkaz patriotla boluşur-
ğa kerekbiz.

Caşasın Kafkazya bağımsızlığı,
Kafkazya birliği!

A. B. D.'de ARMENIA, AZERBAIJAN, GEORGIA ve KUZAY KAFKASYA'nın istiklallerini ilân edislerinin 48. birleşik kutlama yıldönümü.

Birleşik Kafkas Organizasyonu tarafından hazırlanan ve başlatılan Ermenistan, Azerbaycan, Gürcüstan ve Kuzey Kafkasyanın kurtuluşlarının 48. ortak kutlama yıldönümü 22 Mayıs 1966 da New York'da Roosevelt oteliindeki büyük salonda kutlanmıştır.

Törene, Amerika Birleşik Devletleri'nin tanınmış önderleri ve resmi memurları; tutsak ülkelere ait çeşitli organizasyonlara mensub başkan ve delegeler ve milli bayraklarıyla Kafkas ülkeleri delegeleri iştirak etmişlerdir.

Sözcülere ait masada şunlar bulunuyordu:

Mr. Stephen Dardovni (Ermenistan'ın kurtuluşu için kurulan Amerikan Komitesinin saygıdeğer başkanı) Sayın Başpiskopos İokovos'u temsilen pek muhterem Bokapovios, Kafkas İslâm Cemiyetinden muhterem Ömer Abuk Mullah; albay Hamilton Fish (eski kongreci ve Lafayette Order'in genel başkanı), tutsak ülkelerin kurtuluşu için kurulan Amerikan derneklerinin 2. başkanı Mr. Alfred Korn; tutsak ülkelerin ve Kafkas Cemiyetlerinin başkanları...

Saat 3.30 da Mr. Stepan Dardovni töreni açtı ve Birleşik Kafkas organizasyonu başkanı Mr. Alexis Tchenkeli'ye toplantiya önderlik etmesini rica etti.

Mr. Tchenkeli sözcü masasındaki yerini aldı ve Mr. Dardovni'ye seçkin davetlilere ve sevgili Kafkas kardeşlerine teşekkür etti. Sonra, onun ricası üzerine dinleyiciler pek muhterem Bokapovios Baba ve muhterem Mullah Ömer Abuk tarafından verilen hitabeyi duymak üzere ayağa kalktılar.

Dinleyiciler henüz ayaktayken Amerika Birleşik Devletleri, Ermenistan, A-

zerbeycan, Gürcüstan ve Kuzey Kafkasyaya ait bayrakları taşıyan milli kıyafetler giymiş Kafkaslar Amerikan bayrağını ortaya almak üzere sözcülerin masasının arkasında dizildiler. Amerikan milli marşı söylendikten sonra ülkelerinin özgürlüğü için canlarını veren Kafkasyalıların aziz hatıralarına bir dakikalık saygı durumunda bulunuldu. Sessizlik müddetince bir borazançı «Honor to the Dead» çaldı.

Ana konuşmayı Alexis D. Tchenkeli davetlilere, delegelere ve hemşehrilerine törene katıldıkları için teşekkür etti. Daha sonra da eski çağların en büyük medeniyetleri olan Kafkas ülkelerinin parlak geçmişlerini ve bağımsızlıklarını korumak için sayısız düşmanlarla yaptıkları sonsuz mücadeleleri anlattı.

Rusyanın Kafkas ülkelerini hainane işgali ve her yıl daha da kötüleşen komünist esareti konusunda Tchenkeli şöyle dedi: «Hepimiz biliyoruz ki bütün Kafkasların bildiği gibi — komünist sömürücü-lüğüne karşı zafer ancak Kafkas ülkelerinin birleşmiş güçleriyle elde edilebilir.»

Ermenistan'dan Khatissian; Azerbaycan'dan Agaoglu ve Resulzade, Gürcüstan'dan Jordania ve Tchenkeli, Kuzey Kafkasya'dan Tshulik ve Shakman gibi ileri görüşlü politik liderler tarafından Kafkas Birliğinin ne şiddetli bir suretle tavsiye edildiğini hatırlattı:

«Bugün bu liderler hayatta yoktur. Fakat bizler onların çocukları, onların isteklerini yerine getirmeye karar verdik ve bu düşünceyle parolası «Birleşsek ayakta dururuz; Ayrılırsak düşeriz.» olan Birleşik Kafkas Organizasyonunu kurduk.»

Tchenkeli şöyle devam etti: «Bu neticeye ulaşmak için, sevgili Kafkasyalı

kardeşlerim, sizin yardımınıza ve rehberliğinize ihtiyacım var.»

Tchenkeli, Birleşik Kafkas Organizasyonu'nun bütün dünyadaki Komünist saldırılara son verme çabasında Amerika Birleşik Devletlerini desteklediğini söylediğini ve komünist gösterisine son vermek için Güney Vietnam cephelerinde kahramanca çarpışan Amerikan askerlerini sıcak selamlarını yolladığı zaman salondan heyecanlı, coşkun alkışlarla karşılandı. Amerikalı dostlarına Kafkas ülkelerinin Amerika Birleşik Devletleri için gerçek ve güvenilir birer müttefik olduğu hakkında teminat verdi.

Birleşik Kafkas Organizasyonu adına, Tchenkeli, Amerika Birleşik Devletleri hükümetinden şunları istedi:

1 — Sovyet sömürgecilik sistemine zorla dahil edilen Kafkas ülkelerinin feci kaderlerini belirtmek üzere çeşitli kongreler düzenlemek;

2 — Sovyet işgal kuvvetlerinin bütün Kafkaslardan geri çekilmesini sağlamak;

3 — Amerika Birleşik Devletlerinde bir Kafkas milli günü düzenlemek, ve aynı zamanda,

4 — Komünizmin ilk kurbanları olan 4 Kafkas ülkesini tutsak ülkelerinin resmi listesine kaydetmek.

Tchenkeli şöyle devam etti: «Biz ümitlerimizin, isteklerimizin yerine getirileceğine ciddiyetle inanıyoruz; çünkü Amerika Birleşik Devletleri ve Amerikan halkı özgürlükleri için çarpışan ve bu uğurda onlardan yardım isteyenlere daima yardımcı olmuşlardır.

Daha sonra Tchenkeli Kafkas ülkeleri halkının sarsılmaz ruh imanını belirtti ve onların tekrar özgürlüklerine kavuşmalarını, bağımsız demokratik ülkeler arasında layık oldukları yeri bulmuş olmalarını ümit ettiğini ifade etti.

En sonunda Tchenkeli bütün anti-komünistlere ve Ermenistan, Azerbeycan, Gürcüstan, Kuzey Kafkasyanın özgürlük aşkıyla yanan kadın ve erkeklerine ailelerinde sarsılmaz Kafkas ruhunu geliştirmeleri ve Birleşik Kafkasyanın milli

ruhu hususunda şöyle konuştu:

«Ermenistan, Azerbeycan, Gürcüstan ve Kuzey Kafkasya gibi ülkeler ölmüstürler: Milli özgürlük olan hedefinize ulaşmanız için gerekli olan yegane unsur zamandır, hür ülkeler Sovyet emperyalizmine karşı toplanıyorlar, hergün sizler yeni dostlar kazanırken, Ruslar eski dostlarını da kaybediyorlar. Biz Amerikalılar için, özgürlükleri için çarpışan Ermenistan, Azerbeycan, Gürcüstan ve K. Kafkasyalar gibi ülkeleri desteklemek hayati bir önem taşır, çünkü bu davranış tamamen Amerikan töresine uyar ve aynı sebepten de bu devletler bizim en güvenilir dostlarımızdır.»

Mr. Alfred Korn, Birleşik Kafkas organizasyonunu çabalarından dolayı tebrik etti ve sovyetlerin merhametsiz, sinist istibdatlarına karşı koyma fikrinde bütün sürgünlerin birleşmelerinin hayati zorunluluğundan bahsetti.

Mr. Alfred Korn sözlerine devamla, «Biz, Amerikalılar bazen Sovyet suikastının tek müşterek gayeli ve Sovyet Devleti adı altında birleşik bir topluma dayandığı fikrine inanma gafletinde bulunuyoruz. Gerçekte Sovyetler Birliği Rus halkıyla dil, din, kültür ve tarih bakımından az veya hiç, bir beraberliği (müşterek tarafı) olmayan çeşitli ülkelerin zorballık ve şiddetle birleşmesinden oluşmuş bir konfederasyondur.»

Mr. Korn'un sözleri coşkun alkışlarla karşılandı: «Kafkas ülkelerinin birleşmeleri sahte Sovyet liderlerinin dusuşlerinin ve onların Kardeşçe Beraberklik efsanesinin yıkılışının en kuvvetli taktörlerinden biri olacaktır.»

Diğer Amerikalı sözcüler de Kafkas Birliğinin ve özgürlüğünün A.B.D. tarafından sempatiyle karşılanacağını açıkça belirttiler ve Sovyetlerin zulmünden kurtulmağa çalışın Azerbeycan, Gürcüstan, Ermenistan ve Kuzey Kafkasların en yakın bir zamanda bağımsız olmalarını, hür dünyaya özgür, bütün ve gerefleri bir şekilde katılmalarını arzuladıklarını ifade ettiler.

Esir Milletler Haftası münasebetiyle New-York'da tertiplenen sessiz yürüyüş.

Kuzey Kafkasya Bayrakları taşıyan Mahmut
Duda'dır.
(Dudalanı Mahmut)

Tören sırasında tutsak ülkelerin sözcüleri (Ukranya, Polonya, Türkistan, İdil - Ural, Kazakistan, Romanya, Letonya, Litvanya, Estonya ve Bulgaristan dahil olmak üzere) topluluğa hitapla Kafkas ülkelerine hayranlıklarını belirttiler ve onların en kısa zamanda özgürlüklerine kavuşmalarını dilediler.

Komünist oligarşisi, Kafkasların sarsılmaz ruhunu ideolojik bir örtü ve palavracı bir propaganda gerisinde saklamak için her çabayı yapmıştı. Bu sebeple, sahte Sovyet bilginleri sık sık Kafkas ülkelerinin Rusyayla, Rus kültürü, tarihi ve diliyle bir çok müsterek tarafları olduğunu söylediler ve hattâ bir Rusyanın bile var olmadığı eski günlere kadar döndüler.

Birleşik Kafkas Organizasyonu Başkanı, Kafkas kültür ve lisanını Ruslaştırma alanındaki komünist teşebbüslerini önlemek üzere Kafkasyalı temsilcileri çeşitli lisanlarda nutuklar vermeğe davet etti.

Ermenistan'dan Mr. Stepan Dardovni, Azerbeycan'dan Mr. H. İsrail, Gürcüstan'dan Mr. Irakly Menteshushuili ve Kuzey Kafkasya'dan Mr. R. Karça (*) hemfikir olarak dileklerini belirttiler ve ergeç iyinin kötüye galip geleceğine, diğer ülkelerle beraber Kafkasların da tekrar hür olacağına, özgürlük kazana-

(*) Sayın R. Karça'nın konuşmasının tam metnini diğer sütunlarımızda bulacaksınız.

çaklarına, vatanları uğruna can verenlerin hatırası için serbestçe anayurtlarına dönebileceklerine inandıklarını ifade ettiler.

Hepsi Kafkas Birliği kurulmasının zorunluğu üzerinde ehemmiyetle durdular ve bu gayeye ulaşmak için Birleşik Kafkas Organizasyonunun çabalarını saygıyla belirttiler.

Sözcülerin millî insanlarıyla verdikleri nutulardan sonra, Alexis Tchenkeli Ermenistan, Azerbeycan, Gürcüstan ve Kuzey Kafkasyanın millî marşlarını duyurmak üzere dinleyicilerin ayağa kalkmalarını rica etti.

Merasime anlam vermek için bir devletin millî marşı çalınması sırasında, diğer üç ülkenin bayrağı bir bevi selâmlama tarzında alçaltılırken, o ülkedeki tepede bırakılmıştı.

Millî marşların bitişinden sonra Tchenkeli Miss Ann Sidamon Ersislatiye A.B.D. senatörlerinden ve temsilcilerinden organizasyonlardan gelen yüzlerce haber ve telgraflardan bazılarını okumasını rica etti.

Bunlardan bazıları şunlardır:

Lyndon B. Johnson: (Amerika Birleşik Devletleri Başkanı)

«Birleşik Kafkas Organizasyonuna devamlı başarılar dilememe ve dolayısıyla kutladığınız mutlu gayeye tebriklerimi iletmememe müsaade etmenizi rica ederim.»

Dean Rusk - (A.B.D. Dışişleri Vekili) Bu ortak kutlama gününde organizasyonunuza en iyi başarı dileklerinizi sunarım. Sizininki gibi gruplar Amerikan toplumunu yapan anlayış ve ilgiyi devam ettirmekte büyük ve önemli bir rol oynarlar.

Nelson A. Rockefeller (New York Valisi) Birleşik Kafkas Organizasyonu'nun lan böyle bir olaya katılmamı istediğiniz için çok mutluyum. Sizlerle olamayacağıma üzgünüm ve topluluğa en iyi dilek ve selâmlarımı iletceğinizi umarım.

John V. Lindsay : (New York Belediye

Reisi) «Şahsen iştirak edemememe rağmen Ermenistan, Azerbeycan, Gürcüstan ve Kuzey Kafkasyanın özgürlüklerini ilânlarının 48. yıldönümü gibi önemli bir günde hürriyet tutuklusu diğer insanlar arasında sesimi duyurabildiğim için mutluyum.»

Constantin Sidamon Eristavi (New York Belediye Reis Muavini) «Katılamadığım için çok üzgünüm. Yeni organizasyona en iyi dileklerimi sunarım.»

Richard M. Nixon (A.B.D. eski 2. Başkanı) «Ne yazık ki bu şerefli günde sizinle ve Birleşik Kafkas Organizasyonu üyeleriyle beraber bulunamayacağım. Özür diler ve çok başarılı bir çalışma için en iyi dileklerimi belirtmek isterim.»

Barry Goldwater : (Senatör ve Cumhuriyetçi Parti Başkan Adayı) «Korkarım ki 48. kutlama gününe iştirakim mümkün olmayacaktır. Beni çağırdığınız için çok memnun olduğumu belirtir ve bir başka zaman tekrar çağrılmayı arzu ettiğimi bildiririm. En iyi başarı dileklerimle.»

Howland H. Sargeant : (Hür Radyo Komitesi Başkanı) «Azerbeycan, Ermenistan, Gürcüstan ve Kuzey Kafkasyanın istiklallerini ilânlarının 48. yıldönümünde sizlerle beraber olamayacağımı için üzgünüm. Arkadaşlarım ve ben sizlere en iyi dileklerinizi yollar ve komünist buyruğunda yaşayan tüm insanların gerçek özgürlüklerine kavuşacakları günün yakınlığını ümit ederiz. Hür Radyo Komitesi adına Miss Ludmilla Jemels törene iştirak edecektir. Size çalışmalarınızda başarılar diler ve yaşıntımızda komünist baskısında yaşayan bütün insanların gerçek bağımsızlıklarına kavuştuklarının şahit olacağımızı ümit ettiğimi belirtirim.»

Senatör Jacob K. Javits : «Birleşik Kafkas Organizasyonuna selâmlar. Bütün Amerikalılar komünist emperyalizminde esir edilen ülkeler için çalışmalıdır. Lütfen bütün kalbimle bu

dāvaya iştirak ettiğime emin olun
orda bulunanlara selâmlarımı iletin.»

Senatör Everett Mc. Kinley Dirksen : «Nazik davetinizden derin şeref duydum ve o gece sizle arkadaşlarınızla bulunamayacağım için gerçekten sıkıldım. En iyi dileklerimle...»

Kongre Üyesi John G. Dow : «Nazik davetinizi reddetmek zorunda olduğum için müteessirim. Nerde olursa olsun baskıya karşıyım. Karanlığın hâlen hüküm sürdüğü dünyanın bazı kısımlarına hürriyet meşalesini götürmek isteyen organizasyonunuzun çalışmalarını selâmlarım.»

Kongre Üyesi Edward J. Derwinski : «Sizi çalışmalarınızda desteklemek isterim. Eminim ki tevliid ettiğiniz önderlik ve ilhamla Sovyetler Birliğinde yaşayan esir insanlar çok uzun zamandır aradıkları özgürlüklerine kavuşacaklardır.»

Kongre Üyesi Berber B. Conable Jr. : «Ermenistan ve Azerbeycan'a yaptığım bir seyahatten döndüm. İçinde yaşadıkları sosyal sistem dolayısıyla çok az şey ümit eden bu insanlara karşı saygı ve üzüntü duyuyorum. Katılamayacağım için özür dilerim. En iyi dileklerimle...»

Kongre Üyesi W. Wyder : «Daha evvelki bir toplantı sizin töreninize katılmamı önlediği için üzgünüm. Bu vesileyle 22 aMyılda Roosevelt otelinde toplanacak olanlar tarafından temsil edilen cesaret ve azimkârlığı selâmlarım. En içten iyi dileklerimle...»

Kongre Üyesi Howard W. Robinson : «Katılamayacağım için içten üzüldüğümüne inanın. Bu mühim kutlama törenine iştirak etmiş olanlara en iyi dileklerimi ve tebriklerimi iletirseniz size minnettar olurum.»

Kongre üyesi William F. Ryan : «Özgürlüğünüzü kutlama yıldönümünde toplanmış bulunanlara en iyi dileklerimi iletirim.»

Kongre Üyesi Hugh L. Carey : «Kafkas

ülkelerinin özgürlüklerine kavuşacağına dair inancı tasdik edebilmek için sizinle beraber olmamın mümkün olabilmesini dilerdim. Bu şerefli günde toplanmış olanlara lütfen en iyi dileklerimi iletin.»

Kongre Üyesi Joseph B. Addabbo : «Sizlerle beraber olamayacağıma teessüf ederim. Kafkasların hür olaçağı gününü ümitle beklemeli ve bunun için çalışmaya devam etmeliyiz. Bütün bulunanlara selâmlarımı gönderirim.»

Mr. Minas Tololyan : (Amerikadaki Ermenistan Devrimci Federasyonu Merkez Komitesi Sekreteri) «Bu özgürlük toplantısını, bu büyük kardeşlik gösterisini selâmlarız. Bu gösteriye devamla dünya üzerindeki özgürlük isteğinin en iyi sebebinin vermiş oluyoruz. Sovyet baskısından kurtulmayı ve birlik halinde yaşayabilecek şekilde ortaya çıkmayı ümit ediyoruz.

Ermenistan özgürlük cemiyeti j.1

Mr. James H. Tashjian : (Amerikadaki Ermenistan Özgürlük Cemiyeti Sekreteri) «Olaydan dolayı sevinçliyiz ve ülkelerimizin dostluğunu selâmlarız.»

Dr. Lev. E. Dobriansky : (Tutsak Ülkeler Komitesi idarecisi ve Amerikan Ukranyahları Komitesi Başkanı) «Nazik davetinizden dolayı derin şeref duydum. Hepinizle tanışabilmek şansını kaybettiğim için teessüf ediyorum. Çok başarılı toplantınızda size en sıcak ve samimi hislerimi, selâmlarımı iletirim.»

Mr. Feliks Gadoroski : (Amerikadaki Birleşik Polonya Konseyi Genel Sekreteri) «Bu şansı bu kutlama yıldönümünde size ve arkadaşlarınıza tebriklerimi iletmek; Ermenistan, Azerbeycan, Gürcüistan ve Kuzey Kafkasyanın tüm özgürlüğünün tesisi için en iyi dileklerimi yollamakta kullanıyorum.»

Mr. Stephen Jarema : (Ukranya Kongre Komitesinden) «Bize bu derece önem-

KAFKAS GENÇLERİNE

Les olsun her an bükülmez bilekler ()
Ayalara yapışsın ağzı kanlı kamalar
Gerilsin pazular, sallansın kollar
Ezelden ebede dalgalansın sancaklar...*

*Alınsın sarp kayalardan kaleler
Yarulsın demirden ordulardan saflar
Vurulsun ABREKLER, uzansın toprağa
Coşsun alkanlar, köpürsün vatan bağrında...*

*Çaymak yok yolumdan, ölüm bir hiç
İnanmak yok batıla, islâmdır dinim
Ne olursa olsun yolum hürriyetin yolu
Ebede kadar vatanım yüce KAFKASYA...*

Batıray ÖZBEK

(*) Les : Abzag şivesinde kuvvetli anlamında.

li olan bir günde bulunamadığıma teessüf ederim. Bizim karşılıklı arkadaşlık bağlarımız ve kardeşlerimize verdiğimiz cesaret, tüm insanlarımızın özgürlük ve bağımsızlığın bütün nimetlerinden zevk almaları demek olan en son hedefimiz için yapmakta olduğumuz direnişin temelleridir. Kafkasyahların özgürlüklerini ilânlarının bu kutlama yıldönümünde, Birleşik çabalarımızla bağlarımızı özgürlükle bir kere daha yukarı dükebileceğimiz fikrinde birleşmekteyiz.»

Diğer mesaj ve telgraflarda birçok diğer Amerikalı senatör ve kongreciler katılamadıkları için üzgün olduklarını belirtiyorlar, bu çok başarılı tören için en iyi dileklerini yolluyorlar ve komünizm ile savaşı desteklediklerini ifade ediyorlardı.

Telgraf ve mesajların okunması salonun özellikle Kafkasyahların coşkun alkışlarıyla karşılandı.

Topluluk Amerikan, Ermenistan, A-

zerbeycan, Gürcüstan ve Kuzey Kafkasya bayrakları çıkarılırken tekrar ayağa kalktı ve alkışladı.

Birleşik Kafkas Organizasyonu Başkanı toplantının bittiğini bildirdi ve misafirleri diğer salonlardaki kokteyle davet etti.

Yiyecekler ikram edilirken milli kıyafetler giyinmiş kızlar ve delikanlılar tarafından oynanan Kafkas milli dansları davetlileri, özellikle Amerikalıları hayran bıraktı.

Kutlama töreni geç vakte kadar sürdü.

Alexis D. Tchenkeli

«Birleşik Kafkas Organizasyonu Başkanı»
NOT : Bu rapor 6 Haziran 1966 da, New York'ta Hür Radyo istasyonlarında Alexis D. Tchenkeli ve New York Hür Radyo elemanları tarafından Gürcistan dili ve diğer Kafkas lisanslarında, 12 ve 14 Haziran 1966 da, Almanya'da Münih'te Hür Radyo Şebekesi tarafından yayınlanmıştır.

AGOY AULU

Yazan: Zübyde Şaplı ŞAMIL

Agoy avulu, Kuban'ın bir koluna dökülen Agoy deresi ovasındadır. Haritada, Tha - Psi (Allah'ın suyu) ve Maykop arasında düz bir çizgi çizildiği takdirde Agoy avulu bu iki şehrin üçte ikisi mesafesindedir.

Çerkeslerde eski bir anâneye göre Agoy ovası Adige vatanının öz merkezidir ve Agoy deresinin suyunda bir Adige yüzü çarpmadığı gün Adigelerin vatanı yok olacaktır. Bu anâneye hürmeten, Agoy avulu, Adigeler tarafından mukaddes tutulmakta idi. Ve bu itibarla, Kafkasyahların müstevli Ruslara karşı asırlarca süren - ve tarihte misli olmayan - kahramanca istiklâl savaşının başındanberi, -Adige kavminin düşer kaldığı acı günlere rağmen- Agoy avulu, bu sembolik benliğinden dolayı, o binbir fırtınadan uzak tutulmuş ve nisbî bir huzur ve sükûn içinde bırakılmaya çalışılmıştı. (1).

Coğrafi vaziyeti itibariyle de tabiat tarafından mükemmel himâye edilen Agoy avulunun mevkii de bu inanca kuvvet veriyordu. Çünkü, Agoy deresinin sularıyla bütün taraklanan bu ovacık bir bataklıkta ve geçilebilecek yolları tanımayan yabancılar için tehlikeli olabildi, zira Agoy avuluna varmak

için bu bataklıktan geçmekten başka çare yoktu.

Agoy avulu Adigelerin elinde kaldıkça, Agoy deresinin sularında her gün nezih ve güzel Adige çehreleri çarpdıkça, zâlim Moskof Çerkes yuvalarını yıl yıl ardında yakıp yıktığı halde, çoluk çocukları kılıçtan geçirdiği halde, bütün hezimeltere ve ümitsizliklere rağmen, Çerkesler bu eski anâneye sonsuz bir itimat besledikleri için ümitlerini kesmiyor, Allahtan yardım bekliyordu.

TARİHİ CÜRÜMLER

İmam Şamil'in 1859 yılında - bir avuç sadık maiyetiyle 200.000 kişilik Rus ordusuyla çevrilmiş ateş çemberi içinde mahsur - yaralı bir arslan gibi, şerefli hezimetinden sonra, Rusya bütün askerî kuvvetlerini Çerkeslere karşı çevirmiş, 300.000 kişilik muntazam bir ordu ile Adigelerin ana vatanına hücum etmişti. Yoksulluk, hastalık, yıllarca süren karşılıklı bir mücadeleden sonra, Adige milleti zayıflamış, perişan bir vaziyette idi. Kara - Deniz sahilleri ise Rus bahriyesi tarafından bloke edilmiş, her hangi bir kuvvet veya yardımın varmasına imkân bırakılmamıştı.

Savaş dört sene daha sürdü. Ya-

... dört sene...

Halbuki, İmam Şamilin Çar Birinci Nikolaya karşı kazanmış olduğu bir bir arkasına zaferler neticesi olarak, Moskoflar püskürtülmüş ve geri atılmış ve 1843 yılında Kuzey Dağıstan ve Çeçenistanda tek bir Rus askeri bırakılmamıştı.

1845 senesinde ise, İmam Şamil'in resmi bir mümessili, Süleyman Efendi Abzah ve Natuhay kabilelerini ziyaret edip Adigeler arasından bir kuvvetin teşkilini, İmam Şamil tarafından, ısrarla istedi ise de, büyük müşşidin bu haklı talebi Abzah ve Natuhay kabileleri beyleri tarafından cevapsız kalmıştı... (2).

İmam Şamil'in 1846 senesinde - Rus kuvvetlerini arkasına bırakarak - Terek'i aşip Kabartay'a giderek, Kabartay ve bazı Çerkes beyleriyle birlik kurmak teklifi de onlar tarafından redle karşılanmıştı... (3).

1845 ve 1846 yıllarında böyle iki defa tekrür etmiş olan - ve elan bugün bütün Kafkashlar tarafından asla affedilmeyen - bu büyük tarihi cürümler evvelâ Dağıstan sonra Çerkesistan savaşının hezimetle sona ermesine belki de başlıca bir âmil olmuştu.

Tabiidir ki, Kabartay prensi Kan Kılıç Hanuko'nun riyaseti altında Temmuz 1557 tarihinde Çar müthiş İvan'a gelen ve kendisinden yardım rica eden Kabartay heyetinin talebi - Çar Dördüncü İvan tarafından kabul edildiğinden - Kuzey Kafkasyahların üçyüz yıl sonra düçar kaldıkları acı hezimetin maalesef ilk temel taşı, Kabartay'ların

Moskofları kendi öz vatanlarına böylece davet etmeleri olmuştur. (4).

SON SAVAŞLAR

Çerkes kabileleri üzerine artık meydana boş bulmuş bir canavar gibi saldıran Moskof ordusu, onları birer birer yeniyor, çizmesi altında çiyiniyordu... Onlar, belki yüze karşı bir olarak gururla ve metanetle çarpıştılar. Evvelâ general Heymann ve Grabbe, Tha - Psi, Pşehâ ve Pşiş dereleri havzalarında bulunan bütün toprakları barbarca mahfettiler. Grandük Mişel'in 1864 başında Çarın yâveri olarak prens general Bariatinski'nin yerini alınca, «ADİGELERİ ARTIK TAMAMIYLA VE KATİYETLE YOK ETMEK İÇİN ONLARA HEM ŞİMALDEN HEM CENUPTAN HÜCUM EDEREK İKİ TARAFTAN AYNI ZAMANDA SARMAK» emrini verdi. Kendisi şahsen işbaşına geçip general Heymann ve Yevdokimoff'a bu askeri vaziyeti idare etmek için emir verdi.

Savaş çok sürmedi. Netice belliydi...

Heymann ve Yevdokimoff birkaç hamlede Şapsih'ların yurdunun can yüreğine girdiler ve hançer gibi yardılar. Mart 1864 de, Şapsih 'Thamata' ları Rus ordugâhının kalesine giderek sulh istediler... Bu sulh teklifi, Ruslar tarafından bir şartla kabul edildi: ÇERKESLERİN KUBAN'A ÇEKİLMESİ (yani Rus hududu içine girmeleri) VEYA DERHAL TÜRKİYE'YE HİCRET ET-

MEK. (5) Ruslar bundan evvel, bazı Çerkes kabileleri tarafından kendilerine yapılan bütün sulh tekliflerini aynı ağır şartla cevaplamışlardı.

1863 yılı sonunda, Abzah'lar, Kafkas dağının yüce tepelerine çekilmiş, kar ve buzlu dağların içinde, iki senelik yoksuzluktan sonra, sağ sol ve arkadan hep Moskof süngüleri arasında muhasara içinde hâlâ tutunuyordu. Onların yardımına koşan ve son anlarına kadar Abzah'larla yanyana çarpışan Ubuh'ların kahramanlıkları Moskof generalleri bile hayran etmişti. (General Gess tarafından dikilmiş Gagri kalesine Ağustos 1830 tarihinde anudâne hücum eden Saçit'ler'in yanında gene Ubuh'lar vardı. Aynı yıl, aynı yaz, Ciorcievsko - Afonskoy ve Aleksivskoy müstahkem kalelerine hücum etmek için - Şapsih, Abzah ve Natukay'ların yardım talepleri üzerine - koşan ve bu kabilelerle beraber Kuban'da savaşan gene mert Ubuh'lar olmuştu.) Abzah'lar üç cepheden mahsur, karşılarında açık tek taraf kalmıştı: Deniz. Bu ümitsiz vaziyette, memlekette her şeyin yıkıldığını görünce, onlara da ümitsizlik birden çökerek, panik içinde o karlı dağlarından aşağı inerek, aileleriyle kendilerini sahillere attılar... Sahil bir mahşer gününe dönmüştü...

Çar Birinci Nikola'nın 1837 de Kafkasyayı ziyaret etmesi müna-sebetiyle vermiş olduğu katî emirler üzere Ubuh topraklarında üç müstahkem kalenin inşasına başlanmıştı: Golovinskoy, Navaginskoy

ve Sviatoy - Dukh. Bu haksız tecavüz Ubuh topraklarını Ruslar tarafından istilâ edilmek tehlikesine düşürüyor ve Ubuh'larla Osmanlılar arasındaki deniz yolu ile ticaretlerine son veriyordu.

Bu vaziyet karşısında, bütün Ubuh'lar galeyâna gelerek, şiddetle protesto ederek, tek fert gibi ayaklandılar ve onların Ruslara karşı mücadelesi o kadar çetin olmuştuk ki, Rus askerî kumandanlar bu üç garnizonun kuvvetlerini durmadan yeniliyor, hattâ bir müddet için dahile hücumlarından vazgeçmek zorunda bile kalarak ancak sahildeki müstahkem kalelerini müdafaa vaziyetine düşmüşlerdi. (2).

Ubuh'ların askerî teşkilâtı Rus generali N. F. Dubrovin tarafından tetkik edilmiş ve çok takdir edilmiştir. (8).

Ubuh'ların Rus'lara karşı savaşlarının bilhassa başlangıcında, askerî ve siyasî liderlerinin çoğu eski ve marûf asil bir aile olan Berzek ailesinden seçilirdi; bunların en meşhuru kahraman Berzek - Hacı diye tanınmış olan mücahiddi. Ubuh'lar, her ne pahasına olursa olsun, sonuna kadar mücadele etmeye and içtiler ve sözlerini tuttular. Vatan ve istiklâl uğrunda en eski ve asil ailelerinden altmış kişuru şehit oldu. Nihayet, Şubat 1864 te, Ubuh'lar Gadlık deresine hâkim bir dağda düşmanı ve ölümü beklediler ve her ikisiyle de karşılaştılar. Şiddetli ve ağır şartlar altında bir muhasaradan sonra, 6 Mart 1864 günü, onların da mukavemeti sona erdi. Aynı ay, 30.000 Ubuh kendi avulla-

rını kasten yakıp ocaklarının yanışını teessürle seyrettikten sonra, Türkiye'ye hicret etmek üzere dağlarından aşağı inerek kıyılarda toplandılar; yurda son veda olarak, her Ubuh üç el ateş atarak, vatanlarını ilelebet terkettiler.

Ubuh'ların bu acı mağlûbiyetinden sonra, 2.000 kişiyle Ruslara karşı duran Saçi'ler ve bazı küçük Çerkes kabileleri de birer birer Moskof'un eline düştü. (2) ve (5).

ret numunesi olarak arslanlar gibi, efsânevi Nart'lar gibi dövüşmüşlerdi. Son damla kanlarına kadar feda eden bu son Adige kahramanları, hiç biri, ateş püsküren o cehennem âleminden kurtulmıyarak, vatan ve iman uğrunda hepsi şehit olmak mertebesine yükseldiler. (5).

Aybgo, 11 Mayıs, 1864, son savaş, son mücadele, unutulmıyacak gün!

Her Adigenin kalbinde kanla ya-

AYBGO:

Adige'ler ve Rus'lar arasında asırlarca süren büyük mücadelenin son savaşı, Aybgo'da, 7 Mayıs'tan 11 Mayıs'a kadar, dört gün devam eden kanlı bir çarpışma ile sona erdi. Aybgo, 11 Mayıs, 1864!

Çar İkinci Aleksandr'ın kardeşi olan Grandük Mişel, general Barizatulu muazzam kuvvet ve büyük çapta toplanmış Aybgo ovasına gönderdi. Bütün Adige kabilelerinden kalan ve koşan mücahitler Aybgo ovasında toplanmışlar ve Adige ana-

nesinin fedakarlık, fazilet ve cesazılı acı son hezimet, son tarih, son yadigâr!

Grandük Mişel, 2 Haziran 1864 tarihinde, kardeşi Çar İkinci Aleksandr'a şu teli çekti: «Majeste, şerefli kafkas harbinin kat'i sonuna erdiğini, Majestenize tebriklerimle bildirmekle memnunum; hakimiyetimiz altında olmayan hiç bir kabile kalmamıştır.» (5).

Gene Haziran 1864 te, Grandük Mişel 700.000 Çerkese atfen, tarihte lânete lâyık o meşhur 'SÜRGÜN EMİRNAMESİ'ni, sanki 'Hürriyet

sever' ağabeyi Çar İkinci Aleksandr'a imzalatmıştır. Bu 'Sürgün Emirnâmesi'ne göre «BÜTÜN ADİGELER BİR AY İÇİNDE BÜTÜN OVALARINI BOŞALTMAK MECBURİYETİNDEDİRLER.. BU EMRE İTAAT ETMEYEN ESİR TELAKKİ EDİLECEKTİR.»

Bütün Şarka hâkim olmak fikrine çahşan on dokuzuncu asır Rusyası, Çerkeslerin mağlub olmalarına rağmen, Kafkasyanın şimali - garbi dağlarında ve ovalarında bulunmalarını kendi siyaseti için canlı bir tehlike telakki ediyordu. Bundan dolayı, Çerkeslerin Kafkasyayı terketmeleri hususunda her türlü silahları kullandı: tehdid, propaganda ve Haziran 1864 tarihli o meşhur ve meş'um "Sürgün Emirnâmesi."

«YURDUNU TERKET!»

Moskof süngüleri bellerine dikilmiş, itaat ettiler, 750.000 Çerkes, o "Sürgün Emirname" sine.. Aynı sayıda Dağıstan, Çeçen - İnguş, Oset, Ahbaz, Karaçay ve Balkarlar.. Gittiler, kabile, kabile, karalı kabileler.. Bir ay içinde yurtlarını terkettiler, her dağın her bucağını, her avulu, bütün "OVALARINI BOŞALTILAR" ... Vatanlarını, sevdikleri her yeri ve her şeyi bıraktılar, Ruslaşmamak ve gavurlaşmamak için...

Gittiler bir buçuk milyon Çerkes, Abhaz, Abzah, Ubuhlardan diri kalan son her ferde kadar; Dağıstan, Çeçen - İnguş, Oset, Karaçay ve Balkarlar... Kederle taşmış soluk yüzleri aziz vatana dönük, son bir vedaâ, son bir saygı ve son bir se-

lâmla, uzaklaştılar o sessiz ve uğursuz gemilerle... Ancak bir kaç - derler - senelerce sonra, gizli dönmüş, yaşlı, yalı ve hastahkl, son günlerinde, zor varmışlar boş avullarına, viran yuvalarına, —zor tanımışlar, derler, diken sarmış her yeri ölmek için o mukaddes toprakta...

Süründüler, sonu gelmeyen yollarda... Süründüler, dağlarda, ovalarda, yaylalarda... Öldüler... denizde, gemilerde, limanlarda, yüzlerce, binlerce, onbinlerce, yüzbinlerce diriler ve ölüler, yığınla üstüste ve alta... Öldüler... köylerde, şehirlerde, cami avlularında, sokaklarda, o nezih Çerkesler! Sefaletten, hastalıktan, açlıktan... Samsunda kök yediler, ot yediler, artmış ve atılmış her şey yediler... O nazik Adigeler! Trabzon'a inen 30.000 muhacirden, 400 kişi ölüyordu günde!

Bandırmaya giden 6302 Çerkesten 793 ü öldü yalnız bir ay içinde. Çil yavrusu gibi dağıldı o güzel millet : Sinop, Ereğli, İnebolu, Mudanya, Gelibolu, İzmir... Dağıldılar her tarafa mabudlar nesli o asıl Kafkasyahlar: Adana, Sivas, Selânik, Romanya, Kıbrıs ve Rusya'ya kadar... Terkettiler milyarlar değeri mal mülk ve altın araziyi, "Hürriyet sever" Çar İkinci Aleksandr'ın ordusunun zabıt ve askerleri yağmaladılar. (5)

İtaat ettiler o câni emre, Ruslaşmamak için, gâvurlaşmamak için, o necib Kafkasyahlar! Ruslaşmamak için...

"Çerkes görmemiş olan, insan vücudunun ne derece tekemmül etmiş bir zarafete varmış olduğunu anlı-

yamaz. Onların güzelliği insan güzelliğinden daha ulvidir: Çerkes akıllı ve harikulâde bir zekâyâ sahip, hareketleri çok manalı, her hali ruhunun aynasıdır; vücudunun enerjisi ve suplesiyle, göğsünün ve yüzünün asaletiyle Çerkes dünyanın kralı olmağa lâyıktır." (6)

Güzellik, nezaket, asalet, fazilet ve cesaretiyle dünyaca tanılan bu milleti öz vatanından böyle barbarca atan, onun felâketine ve büyük bir kısmının mahfına sebep olan bu Ruslar kimdi ve neydi?

Ormandan ve bataklıktan türemiş, kendi menfaatine bile olsa, yıkıcı, iğrenç derecede pisliliğiyle tanınmış olarak tarihe girmiş (VENE-Dİ) veya (SLAV) lar, (4 üncü asırda); imparator Justinien (527-565) zamanında, o tarihte yaşayan başlıca milletlere nisbeten bin sene geri idiler; SLAV (lâtince SLAVUS veya SKLAVUS) Fransızca "esclave", yani köle kelimesini doğurmuştur; Büyük Othan (912-973) ve varisleri slavlara karşı yaptıkları harplerde onlardan aldıkları esirleri köle olarak toprak sahipleri Alman asilzâdelerine dağıtırlardı: büyük köle tüccarı olan Venedik'li-ler bu kelimeye bu mânasını vermiştir; lâtince (SLAVUS) veya (SKLAVUS) yani köle, (SKLAVENTİ) den gelmedir; ve Ruslar tarafından şikâyet edilen Avrupalıların Ruslara karşı daima ihtikâr gösterdikleri duygunun aslı budur. (7)

SOYSUZ HASAN

Ağoy'lular o acı "Sürgün Emir-nâme'sine itaat etmemişlerdi. Onla-

rın o eski Adige anânesine inançları sağlamdı ve son hezimetlere rağmen hâla ümitleri kesilmemişti. Vardı bir bekledikleri... İlâhi bir kuvvetin düşmanı ezmesi, yok etmesi? Senelerdir süren mücadele, matem, keder ve sefalet son verecek bir mucize? Ağoylular diyordu:

— «Avulumuzu koruyan bu bataklıklar... düşmana mezar olacaktır!»

Olabilirdi. Aralarında bir soysuz olmasaydı...

Ruslar bütün yurdu istilâ etmişti. Taman, Anapa, Novorosisk, Thapsi, Soçi, Adler ve başka limanlardan Çerkesleri meçhûl istikballerine taşıyan gemiler, Çerkezistan sahillerine yığılmış yüzbinlerce zavallı ve masum aileleri, aylarca sürecektir seyahatlarda, akın akın taşımağa başlamıştı. Tarihin en eski günlerinden beri, bu kadar hunharca bir emir görülmemişti; bu emri "Sulh sever" Çar İkinci Aleksandr vermişti...

Gâlip Moskoflar, Ağoy avulunu da nihayet elde etmek kararını almak zamanı geldiğini gördüler. Avulun zor vaziyeti malum olduğundan ve buna kolayca muvaffak olmayacaklarını bildiklerinden, Ağoy'luları hiyanetle bir tuzağa düşürmekten başka çare yoktu. Bu işe âlet olacak adamı buldular; onlara gizli yolu da gösterdi.

Bir gün, Hasan Thlıças isminde, Ağoy'lu bir genç, telâşlı fena haberlerle koşarak, ortalığı velveleye getirdi:

— «Geliyorlar! Ağoy sularına yaklaşıyorlar... Bu askerî hareket

«onlara bir orduya bile mal olsa Ağoy'u mahfetmeğe karar vermişler.. (1)

— «Nereden biliyorsun?»

— «Bunu öğrenmek için kellemi tehlikeye koydum...»

— «Ne öğrendin?»

— «Avulumuzu, itaatsizliğinden dolayı, yakıp yıkmağa, taş taş üstünde bırakmamağa karar vermişler ve hepimizi öldürmekle bizi cezalandıracaklarmış... «Ordu geliyor... Büyük toplanlar...»

Bir «thamata» sordu:

— «Nasıl gelirmiş? Gizli yolumuzu bilmezler... İçimizde bir hain yok her halde! Ve toplanları Ağoy'un suları ve bataklıklarından nasıl çekeceklermiş? Olacak şey değil!»

— «Ay Day! Bu şeytanlar için

olmıyacak şey var mı? İmam Şamil'in kuş uçmaz kartal yuvasına kadar toplanlarını sürüklemediler mi?»

Bu söz doğrudu ya!

Hasan devam etti:

— «Her şey bitti! Artık vatanın son saati çaldı! Ağoy'un boşalmasıyla... Ancak ki, son Çerkesler, o eski anâneye hürmeten böyle bir vaziyette onlara düşen millî son vazifelerini hatırlasalar...

Gençler ateşlendi :

— «Aramızda abrek yok! Yazıklar olsun bize! Haydi; hepimiz abrek olalım! Yemin edelim; şimdi, derhal! Mundar düşmanı burada değil, çıkıp onu erkekçe karşılayalım ve şerefle ölelim.»

— «Ay! Day!» diye söylendi. Hasan Thliças, «Ruslar bizim kel-

lemizi kestikleri vakit, hanımlarımıza ve hemşirelerimize ne olacak? Avul ne olacak? Bunu hiç düşünmediniz mi? Mısır tarlalarımız, atlarımız ve öküzlerimiz ne olacak? Hepsini öldürecekler, insan ve hayvan! Evlerimizin küllerini havaya serpecekler... Bir hiyle ile bu şeytanlardan kendimizi kurtarsak daha iyi değil mi? Buradan kendimizi sürgün etmeden onların pençesinden sağ salım kurtulabilsek daha iyi olmaz mı?»

Hasan Thliças'ın bu sözlerini tasdik edenler oldu. Harpte hem şecet hem de hiyle makbuldü... Onu dinlediler. Dinlediler ve mahf-oldular.

Hasan devam etti :

— «Kabile çok bozuk bir taktikle perişan oluyor; Ruslar geldikçe, avulu terketmek için son dakikayı bekliyoruz; zahire ve hayvanları kaçırmağa vakit kalmıyor, kadınlar ellerinden geldiği kadar saklanıyorlar; her şey muvakket bir zaman için Ruslardan çekildiğimizi gösteriyor; fakat acı hadiseler her gün kıymetini arttıran sevgili ocaklarımızdan uzak olmadığımızı belirtiyor. Hakikaten de, askerî hareketin bitmesiyle, düşmanın topukları arkasından koşuşarak ve geride kalanları bir az pataklayıp bir kaçını da kestikten sonra, yağmalanmış ve yarı yanmış avulumuza dönüyoruz.. Evvelâ ölülerimiz için acı çağırımlar yapıyoruz, cesetleri geri getirelemeyen ve burada artık aramızda bulunmayan kadınlar için... Ağlaşıyoruz! Ay! Day! Ve işe başlıyoruz. Yiyecek malzemeleri yeniden

dolduruyoruz, düşmanın ilk hücumunda aynı gaflete düşmek üzere.. Değil mi?»

Ve Hasan başka bir metod teklif etti :

— «Avulu tamamiyle boşaltalım, yiyecek malzeme ve hayvanları emin yerlere saklıyalım, sanki biz de hiç dönmek üzere buradan ayrılmışız gibi ve ormanlarda dağlarda saklanalım. Bizi de sanki hicret etmiş sansınlar. Ruslar avulda kimseyi ne de yağmalanacak hiç bir şey bulmayınca, Rus askeri derhal dönüp geri gider... Fakat, tabii kendileri buraya kadar zahmetle varmışken... hiç olmazsa avulumuzu yakmak tesellisini alsınlar... Ve Ruslar eğer şüpheye düşer gene avulumuza gelmeğe çalışırsa, her defasında aynı şekilde hareket eder, buradan kaçıp hicret etmek mecburiyetinde olmayız, avulumuzda rahat rahat yaşarız.»

Thamata tekrar konuştu :

— «Oğlum, biz burada ancak her tehlikede kaçıp saklanmak şartiyle ve tehlikeden sonra, yerine dönen yaban domuzları gibi avulumuza avdet edeceksek, düşmanlara karşı silahlarımızı kullanmıyacaksak, derhal kendimizi öldürmek daha hayırlıdır. Çünkü senin bize bu teklif ettiğin ancak alçakların hayatıdır.»

— «Ay! Day!» dedi gene Hasan Thliças, «bilâkis! Avulumuz için bir şeref olacaktır, "Sürgün Emir-nâme'sine itaat etmemiş olmamız. Bunu yabancı memleketlere hicret etmiş kardeşlerimize bildirir ve bizim misalimiz onlara cesaret verir,

belki de geri gelirler... Ve bilhassa unutmayınız: o eski Adige anânesi- ne göre, Ağoy ovasının bekçileri kimdir? Biz değilmiyiz? O halde?»

Ağoy'lular aralarında müzakere ettikten sonra, Hasan Thliças'ın sözlerine kandılar, hatta kendisine avulda düşmanı gözetlemek vazife- sini verdiler. Hasan'ın da istediği buydu.

Ruslar geldiler; fakat bir ordu değil, bir fırka, kolonel Karpoff'un kumandası altında. Hasan'la evvel- den anlaşmış oldukları gibi, avulu boş bulduklarına şaşmadılar ve a- vulda yerleştiler. Hasanla derhal pazarlığa giriştiler: külliyetli para mukabilinde, Hasan Thliças Mos- koflara birer birer öz yurtdaşlarının yiyecek ve hayvanlarının, yani bü- tün servetlerini gizlemiş oldukları yerleri bildirdi. Aynı zamanda, baş- hca Ağoy'lu Çerkes'lerin çekildik- leri yerleri söyledi; hepsi tutuldu. Zavallı halk ağıktan avula dönmek zorunda kaldı ve hepsi Rusların eli- ne düştü. Ruslar kendilerini öldüre-ceklerini, hiç olmazsa diğerleri gibi yurt dışı sürgün edileceklerini zan ederken, kolonel Karpoff onların o- rada kalmalarına müsaade etti, «Ruslara karşı hiç bir harekette bu- lunmamak şartıyla.» Hasan Thli- ças'i de tayin etti. Bir kaç aile yal- nız, başını alıp avulu terketti; nere- ye gittiklerini kimse bilmediği gibi, ne oldukları da meçhûl kaldı.

Hasan Thliças, bir zaman, yurt- taşlarını düşmana satarak kazandı- ğı muazzam servetini sakladıktan sonra, yavaş yavaş, para, öküz, hayvan, malzeme ve sair, her şeyi- ni utanmadan ortaya attı ve —di- ğer Ağoy'lu Çerkesler, keder, ma- tem ve sefalet içinde sürünürken— soysuz Hasan hiyaneti pahasına elde ettiği servet sayesinde ömrünün sonuna kadar refah içinde yaşadı.

Ve Ağoy avulunun ismi bile si- lindi haritadan.

Ona Karpoffka dediler.

Otuz sene sonra, 1894 yılında Çerkestanı ziyaret eden bir Fransız muharriri, Jean Carol, Ağoy avu- luna gidiyor ve Hasan Thliças'i gö- rüyor. Bu vakayı ondan aldım.

- (1) Les Deux Routes du Caucase, Jean Carol tarafından.
- (2) Ubuh'lar ve Kuzey Kafkasya'da Kurtuluş Harekâtı, A. Fadeev tarafından.
- (3) The Russian Conquest of the Ca- ucasus, J. Baddley tarafından.
- (4) The «Voluntary Adherence of Kabarda to Russia, A. Namitok tarafından.
- (5) Les Russes en Circassie, A. Me- ker tarafından.
- (6) Au Caucase, E. de Groote ta- rafından.
- (7) Le Monde Russe, Gonzague de Reynolds tarafından.
- (8) The History of the War and Rule of the Russians in the Ca- ucasus, general N. F. Dubrovin tarafından.

GÜZEL KAFKASYA

Yazan ve besteleyen : Saadet Şhaplı - Şamil (*)

Güzel Kafkasya,
Seni pek sevmeli,
Senin için
Can vermeli.

Pek âlidir milletimiz,
Zilletle yok iffetimiz,
Vatan bizim Cennetimiz!
Sen yaşa, Ah! Kafkasya!

Güzel Kafkasya,
Seni pek sevmeli,
Senin için
Can vermeli.

Dağlar, denizler aşsanız,
Altın, gümüşler saçsanız,
Dünyanın her tarafında,
Dersiniz: «Ah! Kafkasya!»

Güzel Kafkasya,
Seni pek sevmeli,
Senin için
Can vermeli!

(*) Zübeyde Şhaplı Hanım'ın merhume ablası.

Rusya'da Engizisyon

İşkenceleri devam ediyor

Yazan: Valery TARSIS

Kim olduğumu bilmek belki sizi ilgilendirir. Bu sorunun beni de meşgul ettiğini kabul etmeliyim. Aylardan beri, tehlikeli ve başdöndürücü seyahatlerle dünyanın her tarafında doluştım. Bu seyahatler esnasında bir çok aynada ruhumun canlı akislerini gördüm ve hayret ettim.

Bir Rus şairinin ruhu geniş ve atılgandır. Tefekküre ve fanteziye mütemayıldır. Hürriyet havasında gelişir ve bunsuz olamaz. Şairin ruhu yalan söyleyemediği gibi, gerçek ve adalet olmadan yaratıcı da olamaz. İşte ben böyle bir ortam içinde yaşamak hasretini çekmekteydim.

Ancak batıda ve bilhassa Amerikada şimdiye kadar yaşamadığımı, sadece var olduğumu büyük bir üzüntü ve dehşet içinde farkettim. Işıksız ve havasız bir hücrede boğuluyordum. Şimdi Tanrının ve vicdanımın karşısında yegâne tesellim, kötünün tarafını tutmamış olmamdır. İnsafsız bir hükümetin diktalarına boyun eğmeyi reddettim. İdeallerime ihanet etmedim.

MERHAMETSİZCE

Dolandırıcılar ve baskı yapanlar tarafından merhametsizce aldatılan bir dünyada büyüdüm. İnsanları hürriyet ve insanlar arasında kardeşlik adına aldatıp esir ettiler. Şaşırmış ve yılmış olan halk güvenilmez çobanlarını hiç bir yere ulaşmayan bir yolda takibe zorlanmıştı. Kötü bir havanın körleştirdiği bir sürü gibi, dünya nüfusunun üçte biri bugün onlar tarafından bir uçurumun kenarında kaygan, tehlikeli bir yolda sürüklenmektedir. Ben tehlikeyi görüp anladım ve beraberiyete bir ikazda bulunmak mecburiyeti-

Valery TARSIS

tini hissettim.

Bu yüzden, Sovyet hükümeti bana bir hain, bir suçlu damgasını vurdu ve nihayet beni deli ilan etti. Ondan sonra da beni vatandaşlıktan çıkardı.

Hayatım kolay geçmedi. Ağzımda gümüş bir kaşıkla doğmadım. Çocukluğumu ne zaman hatırlasam burnuma pis bir parafin ve soğan kokusu gelir. Nobel Kardeşlere ait bir petrol deposunda büyüdüm ve su gibi bir soğan çorbası masamızda günün esas yemeğini teşkil ederdi. Buna rağmen, o zaman dahi rüyalar ve hayallerle doluydum ve hayal kırıklığına bir merdivenin olabileceğini aklımdan geçirmiyordum.

TEMERKÜZ KAMPI

Babam mütevazı bir tezgâhtar olmasına rağmen hayali geniş bir romantikti. Hayal âleminde uzun seyahatler yapıyordu. Maalesef, hayalleri kendisini Tanrıdan uzaklaştırıp ihtilâlin kollarına atmıştır. Buna rağmen, uzun zamandan beri beklenen bu ihtilâl kendisine sadece ızdırap, kırık bir kalp ve nihayet, bir temerküz kampının dikenli telleri arasında ölümü getirmiştir. İşte merdivenlerden hayal kırıklığına doğru inişim o zaman başlamıştır.

İkinci Dünya Savaşının patlak vermesinden hemen önce, Stalin devri hakkında uzun bir edebî hikâye yazmayı düşündüm. Yeniden dünyaya geliyim işte bu noktada tamamlanmıştır. Etrafıma bakıp da Rusyayı bir örümcek ağı gibi gördüğümde daha sıkı bir şekilde saran insafsız, hayvanlık, fesat ve yalanları görünce köle Sovyet yazarlarının yolundan gidemeyeceğimi anladım.

FECİ YILLAR

Sayısı milyonları bulan mükemmel insanların hapisaneler ve temerküz kamplarında ızdırap çektiği; çocukların dahi artık gülmediği; sanki güneşin dahi artık gülmediği; sanki güneşin dahi artık Rusya üzerinde parlamıyacakmış hissini verdiği o feci yıllar hakkında gerçekleri söylemem icabettiğini biliyordum. Bütün bunları anlatmak benim için karşı konulmaz sabit bir fikir haline geldi. Tanrının emri ile bunun benim için bir vazife olduğunu biliyordum.

Çeyrek asıra yakın bir zaman geçmişti. Engizisyon dehşetlerini dahi gölgede bırakan bir çeyrek asır... 1937'deki kanlı temizlik hareketlerinde bir ayda ölenlerin sayısının 250 yıllık Engizisyon devrinde öldürülenlerden daha fazla olduğunu düşünün! Sovyetler Birliğinde top bu imha için müthiş bir mekanizma meydana getirilmişti. Hayat cehenneme döndü.

AYAKLANMALAR

Derken savaş başladı. İlk başlarda Rusyada halk Almanların sadece Komünizme karşı savaşmak istediklerini tahmin etti ve bir çok Rus onları kurtarıcı olarak karşıladı. Fakat Naziler Rus topraklarını ele geçirmek için gelmişlerdi. Halk bunu anlayınca, bütün millet şaha kalkarak istilâcıları Berlin'e geri sürdü. Ben savaşa bir gazeteci olarak katıldım. Yüzlerce asker ve subayla gördüğüm. Hepsi aynı şeyi söyledi: Stalin ve Komünizm için savaşmıyorlardı. Rusya, sadece Rusya için çarpışıyorlardı.

Savaştan sonra halkın Komünist sistemine karşı hoşnutsuzluğu gittikçe arttı. Son yıllarda bu mukavemet Novocherkassk, Tiflis ve Donbass'ta ayaklanmalar; Odessa, Moskova, Leningrad ve diğer şehirlerde grevler; geçen Nisan ve Aralıkta gençlik gösterileri; Komünist aleyhtarları yazıların ve gizli dergilerin el altından dağıtılması gibi toplu ayaklanmalar, grevler ve gösteriler şeklinde tezahür etmiştir.

Genç gairler, yazarlar ve sanatkarların SMOG olarak bilinen yarı gizli bir teşkilâtı bugün Rusyada başarı ile çalışmaktadır. SMOG kelimesi şu Rusça kelimelerin ilk harflerinden meydana gelmiştir: Smelost (Cesaret), Molodost (Gençlik), Obraz (Hayal) ve Glubina (Derinlik). SMOG çok geniş sayıda non-konformistlerin ve komünist kaidelerini ihlâl edenlerin öngücüsüdür. Gençler artık komünist istibdadına ve, ne sosyalist ve ne de realist olmayan, sosyalist realizm engellerine müsamaha göstermek istemiyorlar. Bu sadece rejimin edebî dalkavuklarının takip etmesi için bir klise koleksiyonudur.

Rus halkı artık bu sahtekarlara kanmıyor. Yarım asırlık bir esaretin zincirlerini parçalamak azimleri gittikçe artıyor. Küllerden yükselen bir Anka kuşu gibi hür bir Rus edebiyatı yavaşça doğuyor. Bu yüzden, Stalin sonrası Rusyada ilk gizli edebî hareketin Ankakuşu is-

mini taşınması bir tesadüf değildir.

Yirmi küsur yıl, Stalin'in ölmesini bekleyerek bende arkadaşlarım gibi yazdıklarımı bir bavul içinde kilit altında sakladım, nihayet o kıymetli an geldi. Stalin'in yerini Khrushchev aldı, Gürcü müstebitin «Şahsiyetine tapma» yerine Ukranyalı kabanın «Şahsiyetine tapma» başladı. Artık insanın bir değişiklik ümid edemeyeceğini anladım, bir karar vererek yazılarımı memleket dışına yolladım. O zamandan beri Sovyet «demokrasisinin» çabışmasını kendi nefsimde tecrübe ettim.

PARTİYE GEL

Bir gün apartmanda telefon çaldı. Açtığımda hattın öbür ucunda Sovyet Yazarları Birliği Parti Komitesi Sekreteri Syten bulunmaktaydı. Yaşlı mürai yumuşak bir sesle, «Valery Yakovievich sana yardımı karar verdik. Pazartesi öğle vakti Parti Merkezine gel, her şeyi görüşeceğiz» dedi.

Tam söylenen saatte orada bulundum. Syten oldukça şaşkın bir halde dışarı çıkarak beni holde karşıladı. Ağzında bir şeyler geveliyerek, «Biliyor musun, bu yoldaşlar da seninle görüşmek, sana yardım etmek istiyorlar» dedi.

— «Hangi yoldaşlar» diye sordum.

— «Devlet Güvenlik Komitesi üyeleri.»

Bir an için «Nihayet vaziyet bu merkeze geldi. KGB'nin pençesine düştüm. İşte sana yardım» düşüncesi zihnimden geçerken bâriz bir tiksinti ile bekleyerek, ben de arkadaşlarım gibi Syten'in yüzüne baktım.

İTHAM YAĞMURU

O sırada bürodan iki kişi dışarı çıktı. Biri uzun boylu ve başı çıplaktı; diğeri, bütün bu yıllar boyunca benim dâvama bakacak olan, büyük göbekli, kısa boylu bir insan olan Mikhail İvanovich Bartin'di.

Bir itham yağmuru altında kaldım. Bir sürü cürüm işlemekte suçluydum ve kurşuna dizilme ile tehdit ediliyordum. O

tarihte memlekete göndermiş olduğum kitaplardan hiçbirisi daha henüz basılmış değildi. Birdenbire bağırarak, «Durumun çok ciddi. Kitaplarından tek biri batıda yayınlanırsa seni tevkif edeceğiz ve en sert bir şekilde muhakeme edileceksin» dedi.

Derken uzun boylusu bağırmağa başladı. Fakat ben tamamen teslim olmuş vaziyetteydim. İcap ederse ölüme hazırdım.

«Beni kurşuna dizebilirsiniz» dedim. «Fakat neyi kurşuna dizeceksiniz? Bu geçmiş insan külçesini — vücudunu mu? Ya benim ruhum, kitapları? Onlara hiçbir zaman ulaşamayacaksınız. Onlar memleket dışında ve yakında birçok lisanda yayınlanacaklar. Onun için istediğiniz zaman beni kurşuna dizeyin.»

KURŞUNA DİZİN

Anlaşılan, bu karşılama onların istediği şekilde olmadı. Yarım saat sonra Sovyet Yazarları Sarayını terkettim. Zarların atıldığını biliyordum.

Batıdaki dostlarım Mavi Şişe isimli kitabın takma bir isim altında yayınlanmasında beni iknaya çalıştılar. Reddettim. Fikir savaşında insanın açık vizyer ile çarpışması gerektiğini biliyordum. Bundan başka, bütün Sovyet yazarlarının korkak köleler olmadıklarını, Rusların çantalarında daha hâlâ barut bulunduğunu göstermek benim için önemliydi.

Mavi Şişe'nin Londra'daki yayınlanmasından hemen sonra tevkif edildim ve bir tımarhaneye tıkıldım. 7 Numaralı Koğuş isimli kitabında oradaki ihtisaslarımı anlattım. Kaschenko Akıl Hastahanesindeki günlerimin hayatının en kıymetli zamanı olduğunu ilâve edebilirim. Orada bütün Rusyayı — hain komünistlerin demirden bir deli gömleğini geçirmiş oldukları büyük ve bedbaht Anavatânımı — bir aynada görür gibi seyrettim.

Batıdan gelen tazyikle akıl hastahanesinden bırakılınca yaptığım ilk hareket Parti ve Yazarlar Birliği ile ilişti-

mi kesmek oldu. Fakat insanın kendi arzusu ile partiden ayrılması kolay bir iş değil. Bir yıla yakın bir zaman «görülmeler» için Partinin çeşitli dairelerine çağırıldım. Nihayet Zaytsev isminde biri bir gün Bölge Komitesinden bir vesika getirdi. Bunda bir komüniste yakıymayacak hareketlerimden dolayı Partiden atıldığım bildiriliyordu. Yine yalan, yine iki yüzlülük! Parti herhangi bir kimsenin kendi arzusu ile bu «meşhur» teşkilattan ayrılabileceğini bir türlü anıyamıyordu.

AÇLIKTAN ÖLÜRDÜM

Ondan sonra Sovyet «demokratları» beni aç bırakmağa başladılar. Hiçbir iş bulamıyordum. Ailem ve ben açlıktan ölmeğe mahkûmduk. Batıdan yardım görmeseydim, muhakkak açlıktan ölürdüm.

Bu meyanda, olaylar Sovyet makamlarının arzusu hilâfına gelişti. Ben akıl hastahanesinden çıktığımda sadece bir a-
vuç kadar edebî âsl vardı. Fakat ben Rusyayı terkederken bunların sayısı yüzlerdeydi. Ve memleketin her tarafında binlerce insan bunları dinliyor, alkışlıyor ve onları destekliyordu.

Rusya ihtilâlin saz şairlerini yetiştiriyor. Arkadaşlarımla birlikte yaklaşan ilkbaharın ilk müjdecileri olmakla mesudum. 7 Numaralı Koğuştaki dostlarımdan biri ile pek eski olmayan bir karşılaşmam muhakkak ki önemli bir şeyin bir başlangıcı olmalıydı.

Bir gün kapının zili çalındı. Kapıyı açtım. Karanlık koridorda uzun boylu genç bir adam duruyordu. Sorguyla yüzüne bakışıma cevabı, sanki güneş vuruyormuş hissinı veren geniş bir tebessüm oldu. Kollarını boynuma doladı.

7 Numaralı Koğuşta birlikte geçirdiğimiz günlerden bahsettik. Dostlarımdan, ve tabiatıyla, Rusya'nın geleceğinden bahsettik. Durakladığımız bir sırada dostum hafif boğuk bir sesle, «Orada, koğuşta söylediklerinizden bir çoğu bizim kulaklarınıza geldi. Buraya ellerim boş gelmedim. Yaşadığım şehirde birçok genç bizim fikirlerimizi paylaşıyor ve bir çoğu savaşıma hazır» dedi.

CELLÂTLAR

Sözlerime son verirken günü belirtmek isterim: Komünist cellâtların pençesinden kurtulmamı bütün dünyadaki reaksiyona, kadın ve erkek gazetecilere, Lord Bertrand Russell, Arthur Miller ve daha bir çokları gibi akademi üyeleri, Nobel mükâfatı sahipleri, tanınmış yazar ve filozofların ısrarlarına borçluyum. Cessur meslekdaşlarım, Sinyavski ve Daniel için; Rus edebiyatının genç filizleri. SMOG yazarları ve şairleri için; bütün Rus halkı için protesto edin, protesto edin, protesto edin! Boyun eğmeyin. İsrar edin.

(Yeni İstanbul)dan

GENEL KURMAY BAŞKANI ORG. CEMAL TURAL, KOMÜNİZME KARŞI TÜRK MİLLETİNİ UYARDI

CEMAL TURAL

Dünyaya hâkim olmak yolculu-
ğuna çıkmış olan komünist
âlemin merkezi önüne asırlar-
danberi bir mâni halinde çıkan Tür-
kiyemiz, uzun ve çok kanlı savaşlar
vermeğe daima onlar tarafından
zorlanmıştır.

Asırlarca süren bu savaşlar Tür-
kiye'nin fakir, Türk çocuklarının
yetim büyümesini mucip olmuştur.
Bu fakirliğin doğurduğu tevekkül
ve dünya milletlerinden geri kalış,
hep bu dış savaşların, hüzümsüz iç
döğüşlerin sonucudur. İstiklâl Sa-
vaşımızda geçici ve oyalayıcı bir
dostluğu komünistlerin istismara
yöneltmesi karşısında kesmek mec-
buriyetinde kalışımız, topraklarımızı
isteyen komünist âleme karşı kendi-
mizi nasıl kolladığımızı da göster-
mektedir.

Türkiye'nin, NATO Savunma
Paktına girmesiyle zor karşısında
sesi kesilen komünistlerin, Türkiye
üzerindeki arzuları NATO'daki ba-
zı boşluklar karşısında yeniden ve
fakat bu kere yıkıcı faaliyetlerle
Türkiye'yi dize getirmek şeklinde
meydana çıkmıştır. Çok partili sis-
tem ve geniş hürriyet havasını
memleketimiz aleyhine fırsat bulan
ve ajanlarını memleketimizde sağ
sol cereyanları istismara sevkeden
bu âlem, bu aldatıcı havanın için-
den muzaffer çıkacağı hayali peşin-
dedir.

Açıkladığımız hususları pek ça-
buk kavrayacak olan Türk çocukla-
rı, ezeli düşmanının tatlı sandığı
bu hayalleri onun boğucu hayaletler
haline getirecektir. Türkiye'yi, Or-
ta Doğudaki bazı devletler gibi ace-
mi sanan ve Türk çocuğunu bazı
menfatlerle çözülecek basit bir ce-
miyetin mensubu sanan komünistle-
rin tarih boyunca tekrarladıkları
hatâlı davranışları gibi bu kere ken-
disini daha ağır olarak pişmanlar
safına sokacağı aşikârdır. Nüfusu
her gün artan Türkiye'nin çalışma
temposu ve verimi de bu artışa pa-
ralel olarak yükselmekte olduğun-
dan, memleketimiz, komünizm âlemi
tarafından Orta Doğuda ciddi bir
endişe ile izlenmektedir. Bu artış ve
yükselişi küçük parçalara bölerek
tesirsiz hale getirmek, işte komü-
nistlerin Türkiye'de bugünkü planı
budur.

KOMÜNİST OYUNLARI

Türklerin, Türk, Arap, Kürt, Lâz,
Çerkez diye bölünme gayretleri,
Nurcu, Pilâvci, Ticanî, Bektaşî, Ale-
vî, Sünnî diye gösterilme hevesleri
sağcı, solcu, Nurcu, gerici, ilerici
diye parçalayıp birbiri karşısına
sürdürülme gayretleri hep bu ko-
münist merkezinin boyaları, değişik
oyunlarıdır. Türkiye'yi çökertmeye
matuf bu davranışları böylece açık

olarak öğrenmiş olan Türk çocuğunun artık bu oyunlara eğilmeyeceği ve komünist tuzağına düşmeyeceği tabiidir.»

DİN VE KOMÜNİSTLER

Orgeneral Tural, emrinde ayrıca Komünizmi ve Marksizmi uzun uzun tarif etmekte, Komünist rejimin ilk hedefinin, hür mmeleketlerde emperyalist, burjuva, kapitalist, sömürgeci ve komprador edebiyatı ile proleterya denilen işçi tabakasını, memur, talebe ve köylüyü demokrasi sistemine düşman etmek olduğunu belirterek, memleketimizde rejim aleyhtarı faaliyetlerin komünistler tarafından yürütüldüğünü ileri sürmekte ve özetle şöyle demektedir:

«Komünist rejiminin kuvvetlenmesi ile Orta Doğu ve yurdumuzda uydurma Kürt milliyetçiliği üzerinde sarfedilen gayretler şumûl-lendirilmiştir. Türk millî birliğinin uydurma Kürtçülük faaliyetleri ile parçalanması, Anadolu, İran, Irak ve Suriye'nin en kısa zamanda komünist bloku içinde yer alması için gizli komünist partilerinin yıkıcı faaliyetleri plânlı bir şekilde yürütülmektedir.

Bugün memleketimizde Nurculuk, irtica ve gericilik, komünistler tarafından yönetilmektedir. Zira Karl Marks nazariyesi ve bunun üzerine bina edilen komünist rejimi dini reddetmektedir. Asırlardan beri islâmiyetin gerici bir yönetim içine sokulmasında, Cumhuriyet devrinde Nurculuk gibi bir tarika-

tin parçalanmasında, pilâvcılık, Ticarîlik, Bahailik gibi diğer muzır tarikatlarla islâm ülkelerini karıştıran iptidai şartlar içersinde bırakan plânlar Moskova'da yapılmaktadır. Dün ve bugün memleketimizde halk Nurcu, Sünnî, Alevî gibi gruplara ayrılarak diğerine düşürülmeye çalışılmış ve çalışılmaktadır. Bugün Türkiye'de din sektöründeki kaynaşma ve parçalanma bilhassa komünizmin eseridir.»

KORKUNÇ EJDERHA

«Komünist idare makinası memleketimizi şu açıdan kıymetlendirir. Onlara nazaran, İstanbul'dan Taşkent'e kadar uzanan korkunç bir ejderha vardır. Kafası Ankara, yarı bedeni Türkiye'de, kuyruğu ve yarı bedeni Rusya'dadır. Ejderhanın kafası ve yarı bedeni sağ kaldıkça, komünist baskısı ne kadar büyük olursa olsun bu kısmı yok edememektedir. Komünistler buna sinirlenmektedir. Komünist idare uyguladığı psikolojik tedbirlerle ezemediği ejderha ve gövdesini sarhoş, alkolik ve dejenere bir hâle için komünistler, Türk milletini zevk getirmeye çalışmaktadır. Bunun ve eğlenceye müptelâ, idealsiz, egoist, sağlam kale olma vasfını kaybetmiş, 32 milyonluk tas yığını yapmak istemektedirler.

«Komünistlerin bilhassa son yıllarda yıkıcı propagandasının gayesi, küskün ve gayri memnun bir halk yaratmaktadır. Bu hâle getirilmiş kitlenin bütün menfî temayüllerini ustahkla teşhis eden bazı ya-

yın vasıtaları da bu temayülü kamçılamaktadır.

Zevk ve eğlence, şehvet tahrikin-den başka gayesi olmayan, bâzı muzır yayınlara ayak uyduran yaygın propaganda vasıtası filmlerde gençliğe disiplini kaba kuvvet gibi gösteriyor, ihtilâli kahramanlık sandırıyor, hayatın mânasını behimî davranış ve çeşitli lezzetlerde aramasını telkin ederek insanlarımıza beyaz perdeden zehir saçıyor. Komünist propagandası da, kabadayılığa teşvik edip Türkün meşhur cesaret geleneğini tahrip ediyor. Filmlerde bol bol kadın yüzünden kavga çıkaranların dövüşünü alkışlayanlar, onlara özeniyor, cesarete vedâ ediyor, millî karakter ve asaletini kaybediyor. Bütün fenalıkları bir anda temizlemeye muktedir ve disiplini ile meşhur bir lider, bir büyük komutan zuhur edince, plânlarının bozulacağını gören komünistler derhal menfi propagandalarını bu lidere musallat ediyorlar.

Komünist propagandasının Türkiye'de bugünkü metodu, cesareti demode edip, kabadayılığa moda etmek, askerliği angarya bildirip, gençlikteki hamle ve enerji temayüllerini ihtilâle harcatmaktadır. Komünist ihtilâl bezirgânları, bol para karşılığında gençliği komünist ihtilâline sürüklemeye muvaffak olacaklarını sanmaktadırlar.»

BAŞIMIZA

GELECEKLER

Orgeneral Tural, komünistlerin çabaları hakkında geniş açıklamalarda bulunduğu emrinde, «Türk milletinin en büyük düşmanı komü-

nizmdir, nerede görülürse ezilmelidir, diyen ulu önder Atatürk'ün bu sözünün gereğinin yerine getirilmesi gerektiğini de» belirterek. «Bu felâket başımıza gelirse, başımıza gelecekler şöyle özetlenebilir» demekte ve şu hususları zikretmektedir:

● Türk milleti etnik gruplarla paramparça edilecek, din kalkacak, camiler tahrip edilecek.

● Batı kültürü görmüşler tehlikeli olduğundan kadın, erkek, çocuk yok edilecek.

● Türk erkek nesli Rusya steplerine sürülecek, buna mukabil komünizmi benimsemiş bir erkek kitlesi getirilip yeni bir nesil yetiştirilecek. Türklük yok edilecek.

● Yaşlılar, bir yıllık denemeden sonra eğer sarfedilen paranın karşılığını çalışmalarıyla veremiyorlarsa yok edilecek.

● Devlet idaresi Moskova Komünist Partisi uşaklarının eline verilecek ve herşey komünist standartlarına göre idare ve muamele görecektir.

TÜRKİYE'DE FAALİYETLER

Orgeneral Tural, daha sonra Türkiye'de komünist faaliyetleri hakkında da özetle şöyle demektedir:

«Memleketimizin çok partili rejime geçişi ile gizli komünist faaliyetleri artmıştır. Ayrıca 1961 Anayasamızın hürriyet ve insan haklarından istifade eden komünistlerin millî bekâmını tehlikeye düşüren davranışlarının dozajı artmaktadır.

Komünistlerin gizli teşvik ve entrikalarıyla hergün yeni tertiplerle karşılaşmakta, millî birliğimiz parçalanmaya çalışılmaktadır. Memleketimizdeki gizli Komünist Partisi Teşkilâtı mensuplarının ve Bizim Radyonun yıkıcı tesiri altında kalan bazı yazarlar A'dan Z'ye kadar her konuda Batı ve kendi demokrasimizi yermekte, istememekte ve Batı'ya düşmanlık yapmaktadırlar. Komünist blokuna toz kondurmayıp, komünist hayranlığı yaratmaya çalışmaktadırlar. Bunlar tek yönlü davranışlarıyla komünist propagandası yapmaktadırlar. Memleketin, ister Batı, ister Doğu Bloku olsun, hiçbir tarafa sömürtülmesine fırsat vermemek, hükûmete ve millete düşer. Atatürk'ün vasiyetine hürmet borçlu olan Cumhuriyeti emanet alan Türk Milleti, kendisini boğmaya çalışan komünist faaliyetlerini onun vasiyeti üzerine gördüğü yerde boğmalıdır. Anayasa kuruluşları, yargı organları ile Silâhlı Kuvvetler, ilim müesseseleri ile tüm olarak komünizme karşı koymak zorundayız.

KOMÜNİSTLERİN FAALİYETLERİ

1) Yurt dışındaki işçilere komünist hayranlığı aşulamak için Prag'da bastırılan bazı dergilerin işçilerimize gönderildiği tesbit edilmiştir.

2) Komünistlerin, Moskova'daki Lumumba Üniversitesinde 21 Türk öğrencisini kızıl ihtilâl metodlarına göre yetiştirmekte olduğunu biliyo-

ruz. Bunların, memleketi zehirlemek için gelecekleri unutulmamalıdır.

3) Yurt içinde aşırı sol propagandası yapan temsil gruplarının askerî birlik ve teşekküllere sokulması önlenecektir.

4) Bazı öğrenci teşekküllerinde Marks, Lenin ve Engels'in kitaplarının okunduğu, toplumcu tanınan komünistlerin aşırı sol fikirler yaydıkları bilinmektedir. Bunlar aslâ askerle temas ettirilmeyecektir.

5) 10 Kasım 1966 akşamı İstanbul'da Tekniker talebelerinden takriben 150 kişilik bir grubun kanunsuz olarak bir yürüyüş yapmak istemesi, emniyet kuvvetleriyle çatışmasına sebep olmuştur. Bunu da komünistler teşvik etmiştir.

6) 12 Kasım 1966 tarihinde Ankara'da Batı aleyhtarı yürüyüşün Gürsel Meydanında bitmesinden sonra öğrencilerin tekrar Kızılay'a gelmeleri, Amerikan Haberler Ajansının önündeki bir başka grupla nahos hâdiselerin geçmesi, yine komünistlerin tahrikidir.

7) 13 Kasım 1966 gecesi Adana'da bazı Amerikan askerlerinin kadınlara sarkıntılık ettiğini, bu vak'a şahitlerle tesbit edilmemiş olduğu halde icat eden komünist uşaklarının meydana getirdiği tecavüz olayları herkesi uyarmalıdır.

Emrin rejim aleyhtarı faaliyetler kısmında da şöyle denilmektedir:

«Sosyalizm perdesi altında mevcut rejimimizi devamlı surette kö-

O DİYARLARDA

*Solmuş yedi veren güller
Susmuş şakrak bülbüller
O ihtişamlı gül bahçesi
Dönmüş şimdi harap bir mezara.
Yakılıp yıkılan köylerde
Pinekler uğursuz baykuşlar,
Solgun dudaklarda bir sessizlik var.
Fakat kalplerde hürriyet ateşi yanar.
Şimdi ne vatan hür,
Ne de o asil millet hür
Olamaz bir millet kendi
Öz yürdünde esir.
Kurumuş berrak sular,
Köpürerek akan ırmaklar,
Şimdi su yerine,
Hürriyet şehitlerinin kanı akar.
Vatanın her karış toprağında
Nice kefensiz kahramanlar yatar,
Vatan ağlar, millet ağlar,
Boşa çıkmaz elbet,
Çekilen bunca ıstıraplar.*

Ömer ÖZCAN

tülemek isteyen aşırı davranışları ile memlekette Batı demokrasi sistemine karşı düşmanlık yaratmaya çalışan bazı şahısların ve neşir organlarının yıkıcı faaliyetleri vardır. Yerli ve yabancı teşkilâtlar, açık veya gizli menfaatler karşılığında bazı şahısları, teşekkül ve neşir organlarını mevcut demokrasi ve Anayasa nizamına karşı bir cephe teşkil etmeye çalışmaktadır.

Türk milletinin merhametini, işçi ve öğrenci tahrikini silâh olarak kullanmak isteyen yıkıcı şahıslar ve neşir organlarının, millî birliği bozucu vatandaşları gruplara ayı-

arak birbirine düşürücü neşriyatta bulunduğu bilhassa dikkati çekmektedir. Diğer yandan, bu neşriyatı tel'in için muhtelif teşekküller beyannâmeler dağıtmakta, bunlarla heyecana gelen gençler komünist ajanlarının da teşvikiyle anarşistçe sokağa dökülüp hâdise çıkarmaktadırlar. Önlenmesi için ilgililerce, gençlik, fırsatlardan ve görevlilerden istifade ile, millî güvenlik dersine giden subaylarca devamlı uyandırılmalı, gençliğin itidâli olmasın. Anayasa esasına göre kurulmuş meşru emniyet ve asayiş kuvvetlerine yardımcı olması sağlanmalıdır.

ADIGE HARP TÜRKÜSÜ (*)

Çeviren : Melek Şaplı — Şamil

*Dinle, oh dinle! Fıfıre ve davulu,
İleri!... Geliyor Kazaklar.*

Çınlat, cenk nârasını! Kılıç ve mızrak

Parlıyor havada!.. İleri!.. İleri!

Yükselt, oh yükselt sancağı yükseğe!

Adigey için silâhlanın, silâhlanın hep!

Koru vâdini, ovayı koru!

Elvedâ, elvedâ, ocak ve yurt!

Atılacağınız biz cenge,

Ve ölürüz, sevinçle ;

«Ölüm veya hürriyettir» cenk nârası!

Günü kazanmak veya ölmek asaletle!

Kim kaçar, çağırınca tehlike?

Hürriyet duvarlarıdır hür erlerin kalpleri!

Yalnız cesuru karşılar âhiret.

Şehidin mezarına yalnız melekler eder nezaret!

Atıyor kalbi, bir hainin, orada...

Kanmış... munder Moskof hiyleleriyle...

Kim verir yurdunu, altın yerine?

Ölsün o, yahut sürriyetsiz yarasın!

Dinle! Oh dinle! Gürlüyor toplar!

Bulusuyor, ayırmamak üzere, hasım hasımla!

Titreyin, köleler! Hür adamların bakışları altında!

İleri! İleri!.. Bizimdir zafer!

(*) İngiliz muhariri E. Spencer'in 1836 cinesinde Çerkesistan ziyafetini anlatan eserinde H. «Travel in Circassia» kitabından merhum hemşirem Melek Şaplı — Şamil tarafından çevrilmiştir.

Adige gegoako'larına (troubadour) yurttan her ev açık ve onları daima büyük memnuniyetle misafir etmeğe hazırda ve her yerde hürmet görürler. Bütün

toplantılarda bulunurlar. Harp sahnelerini canlandırır, zaferleri tafsilâtla anlatırlar, büyük cesaret gösteren kahramanları da methleriyle Adige tarihine sokarlar. Eskiğili bilinmeyen zamanlardan beri, Adige gegoako'lar böyle meşketin tarihçileri yerini tutmuşlardır. Mühim hâdiseli günleri — kronikçiler gibi — tafsilâtla, güzel bir dille ve müzikle beraber, âni ilhamla, anlatırlar : Cesurların kahramanlıkları, hain ve korkakların cezası, cemiyet ve «Adige Hab-

ze'ye itaat etmemiş olanların tayibi. Bu suretle, en uzak kabileler her günün, mühim her hâdisesinden haberdar olurlardı. Gegoako'lar bir nevi Adigelerin ilk yazısız kronikçileri, hattâ gazetecileri denebilir. Zübeyde Şaplı — Şamil

Hikâye:

ABREK VEAR

C. Tarık KUTLU

— Canım anam, canım anam! dedi Abrek...

Soluyan yaşlı kadın tüm gücünü harcadı. Kısık kısık inledi. Çökük gözlerini oğlunun zeytun, yeşil gözlerine çevirdi. Altın sarısı bıyıklarına son demlerinde hayran hayran baktı.

— Yavrum... dedi. Yavrum benim! Dağların nasırlaşmış dikenini... Zulümlerin, albızların belâsı yavrum... Tanrı güç versin, Tanrı yıkılmayan, sönmeyen inanç hırs versin sana...

Yaşlı Elbike zayıf, kuru parmaklarını Kafkasın cehennem ateşi gibi yakıcı Dağlısının saçlarında gezdirdi. O evlâdını değil, Abreklerin Abrekini okuyordu. Kollarına gıfıkatle sarıyordu. Kara kalpaklı Dağlı Kartalına hasretle sinesini açıyordu. Sinesine çekiyordu. Bırakmıyordu, bırakmak istemiyordu.

Abrek Vear böyle solar mıydı, bitkinleşir miydi? Abrek Vear ağlar mıydı? Ve Abrek Vear neden titriyordu?

Elbike ana dokuz ay karında taşıdığı, öz sütüyle emzirdiği ve Rus zalimi yetiştirdiği oğluna katı katı içlendi.

— Ben seni ağlıyasın diye büyütmedim. Etrafı gözlerin hiç mi görmedi? Hiç mi kan gölünde boğulan halkımı bana tercih etmedin? Var evlât, var yavru... Karılar gibi ağlama bağumda! Git, Kurstot denilen o iti kovala! Çok çok... Çok insan öldürdü! Kızına bizim yüzükleri, altın kemerleri, yakut küpeleri hediye etti... Anlı şanlı Abrekleri doğradı, onları kayık kayık kesti! Sen de o Abrekler gibi öl! Sen de Allah de; cennete eriş, bana ulaş! Akça sütümü kendin helâl kıl! Sütüm cennet bahçelerinde zembemin olsun! Sağ kalana güç versin Mevlâm!

Çocukların olursa onları da senin gibi Abrek et! Rus iblisine boyun egmeyin..

«Büyük Allah, büyük Allah sen birsin;

Büyük Allah, büyük Allah sen Haksın!» diye, Elbike ana Kafkas türküsünü oğlunun kulaklarına okudu. Sonra gözleri kaydı. Boynu geriye kırdı. Ak saçları kızaldı, yapış yapıştı. Ak saçlı dağların karları gibi eriyikti. Kızılığa düşkünler yok etmişlerdi. Kızılığa düşkünler ateş gibi yağıyordu ovalara. Çerkesler ölüyordu. Lezgiler, Karaçaylar - Balkarlar, İnguşlar, Asetinler doğranıyordu. Ovalar duman oluyordu. Kara kara sisleniyordu. Orada toplar kusuyordu. Düzlerde inananlar vuruluyorlardı. Gülenler oluyordu pis pis... Oysa Yalçın dağlar öylesine sessizdi ki... Kimseler yok muydu?

Abrek Vear gırtlığını sökercesine bağardı:

— Aaaa'geeey!!!

Kolları, gövdesi, bacakları çelik yaylar gibi gerildi bir an. Çerkez kası dağların esintisiyle yalpalandı... Kalpağının tüyleri titriyordu. Sonra sert adaleleri balon gibi şişti. Diz üstü düştü. Dirsekleri toprakta tok bir ses çıkardı...

— Ansa... dedi. Anaaam... Ne zaman yaşayacağız. Benim çocuklarım yok. Karım yok! Olursa da nasıl yaşasın onlar? Kan, kılıç, kama, top, başı gövde! Etten kemikten bir insan dayanır mı onlar anacağım?

«Sen Abreksin Vear? Sen bir Dağlısın! Kan, kama, barut sen değil misin? Çocukları Abrekler, Abrek Vearlar yaşatacak!...»

Harabeye dönen aulun altı üstüne gelmişti. Toprakların içine gömülen ölümlerin

göğüsleri semâdan yanaydı. Kanla yağru-
lan toprak kıpkırmızı çamurdu...

«Varahım helâl iken akça sütün ana-
mın,
Abrektir Rusta iken, dikendir dağda
adın.»

Abrek Vear, yarın bağındaki sert
hath kayanın üstünde iki yana açtı ba-
caklarını. Gümüş kaması diz kapaklarına
soğuk soğuk temas ediyordu. Ama sıcak
sıcak, kırmızı kırmızı buğu çıkacaktı on-
dan. Kollarını büyükler büyüğüne açtı:

«Yerler gökder sarsılırken at kışpetir
Abrekler;

Güller, sular çevrelerde Allah için
zikreder.»

Ölüm bir hiç, ölüm iyi, sen bize se-
hitlik ver!»

inip kalkıyor, şakakları zonkluyordu.

Gerisinde yeşil gözlü Abrekler vardı.
O gözler durgun, ama ıslıh, sabit bir
noktaya bakıyordu... Kamaların kabza-
ları sıcacıktı... Aralarından biri Vearın
omuzuna dokundu. Yaşlanmış Abrek da-
ha dinçti. Güçlü idi... Kuvvetli idi. İlk
ihk konuştu:

— Ö kadar düşünme oğul! Bir kara-
ra varahım. Kurstof Albuzını serbest bi-
rakmayı biz de istemiyoruz! dedi.

— Kurstofun kızının adı nedir?

— Lerasiya derler!

— Söyle ne yapalım?

— Çok şey yapacağız, hele sabre,
delim evlât!

Sükûn içindeki uzak dağları göster-

Yalvarışta bulundu. Kalbi hırsla do-
luydu... Burnuna kan kokusu geliyordu.
Atlar kışınıyordu... Kamalar pırıl pırıl
kavisler çiziyordu... Bedenlerden başlar
uçuyordu. Havaya tozlar kalkıyordu...

Dağlı Vear, bir adım geri çekildi.
Boydan boya didikleli yöreleri. Ufukların
berraklığı, temizliği huzur vermiyordu
ona... Sertinkof kalesi orada ufacık gö-
rünüyor. Bir nokta gibiydi' Kara, kö-
mür gibi bir nokta... Göğsü körük gibi

di Kurstof, kızıl saçlı, dölber kızı Leras-
tiyaya.

— Oralarda barbar, vahşî, insanlık-
tan uzak kabileler yaşar, iri yarı, kor-
kuncu adamlardır. Dağlı derler bu kabile-
lere. Aralarında en çok kana susamışlar
Çeçenlerdir.

Kıkır kıkır güldü kaymakamın kızı.

— Sen bir Kurstofsun baba! dedi...
Vahşî Dağlıların ölümlerini görürken gü-
leceğim. Yanında olmak istiyorum...

.....
Atlarla çekilen toplar, cephane arabaları...

Binlerce Rus askeri voahk aulları yine dövmeye başlamıştı. Kısık, acı feryatlar, pişik, parça parça et kokuları çevreye yayılıyordu. Dumanlar, tozlar yükseliyordu ha bire! Silâhsızlar, ihtiyarlar, kadınlar, çocuklar tek tek ölüyorlardı.

Dağlarda Kara Kalpakların sahiplerinin yeşil gözleri nemliydi, yanakları ıpıslaktı... Katı katı, cayır cayır yanıyordu gönüller. Ruhlar bedenlerden hareketle fışkırmak istiyordu.

— Abrekler! diye gürledi Çeçen Vear: Aullarımızdakiler ölüyorlar. Bir Abrek başkaları, zayıfları ölüirken yaşayamaz. Bu bizim hakkımız değildir. Biz de onlar gibi ölmeliyiz!

Diğer Abrekler yere eğdiler başlarını. Yanık yanık içlenmeydi... Göğüslerini çepeçevre saran fışkırmalar neden hep ten doluydu? Onlar neden yaşıyordu. Hani niçin kamalar kında? Pas da?

Dağdan bir çığ gibi indiler. Altı atın kaldırdığı tozlar göklere yükseliyordu. Top seslerini bastırıyordu naraları. Nallar taşlara çarpıyordu. Taşlardan pırıltılar, kıvılcımlar sığıyordu. Onlar ecelle değil, gazâların içinde tükeneciklerdi, söneceklerdi. Bu varış, bu gidiş onlar için Kur'an kadar, Tanrı kadar kutsaldı.

«Koşalım yiğit Abrek, tâ ki düşman ortasına;

Fışkırtalım iblis kanı Dağıstan Dağlarına!

Yel atlarımız, kamalarımız bulasın kana!

Koşalım yiğit Abrek, tâ ki düşman ortasına!»

Abrekleri Dağı analar yetiştirirdi. Analar, akacak Rus kanına helâl kılmaşlardı akça sütlerini. Onlar için en gözde ululuk, Rus ortasına Abrek salabilmektir... Bu Çeçen türküsünü Abrekler analarına ithaf ediyorlardı.

Altı koldan koca bir kuvvete tek tek dalmak Abreklerin ganlarındaki, kanla-

rındaki delilikti... Vurulmak şehadet, Tanrıya varma, ana sütünü helâl kılma idi.

Boğluklarda kanlar fışkıırıyordu; boğluklarda Abrek kamaları ıslıyordu, kara Çerkezkanın kolları kavisler çiziyordu.

Bağları yerlerde yuvarlanan vücutlar debeleniyordu. Sığıyor, can çekiliyordu. Nefes boruları kanlı kanlı hırıldıyordu. Avuçlar, parmaklar toprakları deşiyor, taşları kırıyordu. Abrekler kana kan emiyorlardı. Altı yerde yığın yığın insanlar ha bire dehşet yaratıyorlardı. Ölüyorlar, ama tekleri yıkamıyorlardı..

Abrekler ve Vear doğradı. Vear bığtı... Vear yıktı... Kandan vıcık vıcıkta elleri.

Lerastiya çakın, Lerastiya bitkin, bir o kadar da heyecanlı...

Abrekler ölmemek, fakat öldürmek için yıldırımlaşmışlardı.

O ne? Olamaz! Olamaz bu kadarı, otamaz! İmkânı yok! Vear üstüne giden topun güllesini nasıl tutabilir? Belki de hayal görüyordu... Anıyamıyordu, anıyamazdı. Hayal gücünün de varamıyacağı bir görüntüydü bu! Yaklaşıyor, yaklaşıyor kendine doğru. Apak atında yanılmıyorduysa kanatlar vardı.

Diğer Abrekler yoktu. Kavisler çizen kamalar görünmüyordu... Silâhlı insan sürüsü bir sel gibi hep Vearın üstüne geliyordu... Lerastiyayı gördü. Dört adım önünde... Atı onu Lerastiyaya kavuşturdu. Demirden pençe, kıızı bir tüy gibi atının terkisine oturttu.

— Peşime gelme Kurstof, kızını öldürürüm!

Ak atını dağlara doğru uçladı. Abrek Vear bir hayal miydi? Yoksa bir Rahman mı?

Kurstof olduğu yere çöktü. Belli belirsiz mırıltılar çıktı ağzından:

— Peşinden gitmeyin! Çünkü o bir Çeçen, o bir Abrekdir! Lerastiyanın kılına hata gelmeyecek! Ama ne zaman getirecek? Bir babayım ben...

.....

— İşte aulum! dedi Abrek. Gör ne

— YİTİK ARZU —

Küçüktüm, küçükük derdi dedem;
Çarınar yürümüşük, biz kadın, çocuk.
Kalbimize kan dağlayıp pınar pınar,
Son kere,
Yaşatmak istediğim babama bakmışım.
Biz gelirken o, taa uzaktan
El sallıyordu.
Her yeri sarmış
Bir bahar kapsıyordu, gelincik, gelincik.
Son nefeslerimizi alıyorduk,
Ben en mavisi göklerin
Buram, buram
Kan, kılınç kokanından,
Artık kalmışlık zor oluyordu,
Harpsiz, bir eski tekneceğe
Doldurup, cennetten kovar gibisi.
Atalar, diyerek dövüş yaraşmaz size,
Gönderdiler.
Yitik kaldı arzumuz;
Kadersiz ölkemize
Biz yokken girdiler.
Bine birce...

Orhan DEMİRHAN

haldeler?! Kendi topraklarımızda size kul tin Vear. Ah bu düz? Seni yalnızbaşına olmamızı istiyorsunuz! Sizce vahşiyiz! paramparça ettiler... Biz vahşiyiz. Biz Kan için insanlarız... Sen yaralarımı sar gaddarız! Söylemiştin Vear: Vear ölecek din. Sen bir Abrekin ölümüne mâni ol- diye. Ama inanıyorum: Vear öldü, fakat makla ırkına düşman kazandırdın. Bu o sessiz ve sükûn içindeki dağlara Ab- iyiliğin Dağlıların gönlündedir. Abrek rekler gelecek! Gelsinler Vear. Bol bol Vear, Lerastiyayı kılına hata getirme- gelsinler. Bitip tükenmesinler. Çünkü den Kurstofa bizzat götüreceksin! Çünkü Lâyıkız, çünkü Vear, sen gelmeyeceksin! Abrek iyiliğe karşı safdır! Gidelim Le- Kanımla Dağı olabilsen? Hakkım değil, rastıya!... o vahşiliği yapan babamı öldürdüğün için seni seviyorum Vear! Yigit Abrekim!

Lerastıya uzaktan köpük gibi gö-
rünen sisli Kafkas Dağlarına, sonra Ser-
tinkof Kalesi önündeki ovaya baktı. İç
çekti. Gözleri nemlendi.

— Sen vahşî ve asi değil, bir Abrek-

Dağlar ıssız görünüyordu... Beşikte
ağlayan erkek çocuklarının kulaklarına
söylenen Abrek türkülerini Lerastıya
ıştıtmıyordu.

Bir Düğünün İntibaları

Osman ÇELİK

Mevhum bir mevsim. Güneşin doğduğunu düşünün. Dağların, beyaz gri bulutlardan sıyrılmış, çelik tulga giymiş yüce tepelerini görürsünüz. Farzedin. Böyle dağları olan bir ülkedesiniz. Dağların, kar - buzul kaplı dik yamaçlarından aşağı doğru ininiz; siyah, kırmızı, morumsu toprak... Sonra orman! Daha sonra, tatlı bir meyil. Çim ve çayrlardan geçin; ekili, verimli topraklara giriniz. Vadi tabanında, tembel tembel akan bir ırmağın kenarında, bir süre yürüyünüz. Yorulunuz. Durun! Geldiğiniz yere doğru dönün. Ne görüyorsunuz? Renk ve ses cümbüşü. Değişim. Canlı ve ölü varlığın müsterek tablosu.

Bağ ve meyve bahçeleri ile orman arasında bir yeşil berzah. Saz damlı, basit kulübeler. Burası düğün yeri. Bir insan kalabalığı; kadınlar, erkekler, yaşlılar, çocuklar... İptidai bir kümeleşme, hendesi bir düzen yerine, sağlam-güçlü törenin plânladığı sosyal dağılışı. Belli şekil ve ahenk kazanmış; müzik, oyun, kıyafet, yemek... Aynı içtenlikle yaşanan hayatın, belirli haz kaynakları. Oturmuş. Oturmuş olduğu için geleneksel. Geleneksel olduğu için, sözde; zaman gibi sessiz ve devamlı bir akış. Görünüşte, mekanik bir tekrar. Asla! Millî varlığın devamlı ve saadeti için terkedilmemesi gerekli, muayyen kurallar bir yana; bilgi ve inançta, köke bağlı, sarsıntısız bir değişme.

Müzik ve tempo: Oyun! Dans ve temsil iç-içe. Geleceğin gerçek figürlerle sahneye konusu. Karşılıklı diziliş! Kusur kabul etmiyen faziletli gözlerin, karşılıklı ince murakebesi. Söyleyiş! Gerçeğin, gerçek dışı sözlerle ifadesi. Çiy, iğrenç çiplaklıktan kaçış. Spor! Binicisine kanat

takmış atlar. Biraz tehlike. Heyecan! Mizah, hiciv, suç... Bir mahkeme; törenin tatlı sertliğini dile getiren, erginler kurulunun direnişi. Eğitimin, okul dışı görünüşü. Ayakta duruş. Bir topluluğun, yabancı kültüre karşı pasif çıkışı. Millî olma. Topluluğun, her yönüyle kendi hayatını sahneye koyuşu. Düğün!

Salonların dumanlı-yapışkan havasına döndülmeden önce, böyle idi bizim düğünler. Hâkim renkler, geniş kıvrımlı etekler; mat renkli, fena kokulu et'e ef-sanevi bir mahiyet verirdi. Tazeliğini, yeniliğini yitirmiyen bir düğün kıyafetiydi bu. Sonra. Ebedî düğün otağı üzerine, alelâdelik silkinip - şahlanarak geldi. Bir genç kız gördüm. Gözleri buğulu, kafası hoştu. Uzun tırnaklı parmaklarının arasından sigarası kayarak düştü. Salımlı. Göz-göze geldik. Utandı. Arkasını döndü. Sırtı açık. Zayıftı. Kemikleri, bir ölünün dişleri gibi... Buna, «sosyal evrim» denebilir. Doğru! Fakat, biz, sosyal evrimin bu merhalesinde - tepinmeye - hak kazanamadık. Dağlarına, verimli ovalarına sahip olabilmiş hür milletlerin,

bekleyişten ve yoğunlaşmadan doğan iç deprasyonları olabilir. Bunlara özenemeyiz. Bizim için; deney ve zihni çalışmanın kutsal ürünü, beşer hukuku bile zâlim. Biz daha, açık alanların çocuklarıyız. Salonlar! Salonlara açık alan kılığı ve ruhuyla girebiliriz. İstedığımız anda dışarı çıkabilmek için. Eğer beklediğimiz bir an, özlediğimiz bir yer varsa —ki var!

O halde; Nart'ların düğünü neden devam etmesin?

Nevruz'un düğününde tabiat ölüydü. Cılız su başlarını saran, birkaç yeşil adacık bir yana. Pastoral tabloda hâkim durum; beyaz-tebeşirimsi tepeler. Nevruz'un gösterisi içinde. Yaşamak için, tam bir direniş.

Büyük bir iç gayretle, hayâl gücümü seferber ettim. Önce tepeleri yeşil bir çuha ile örttüm. Sonra arkası, kendiliğinden... Toz zerreleri oturdu, hâkim renkler, taze hava, hareket birlikte geldi.

Önemli olan, dekor değildi Nevruz'un düğününde. Yeşil çevreden gelme, eski bir kültürün çocukları, dedelerinin yapmadığı kutsal bir ittifaka imza koydular bu düğünde. Önemli olan bu idi. Köy, Karaçay'dı. Gelenler: Kabartay, Şapsuğ, Abzah, Abaza, Çeçen, Avar, Gürcü... Hepsini thate eden, milli kültüdü. Kafkasya'yı işine geldiği gibi (sözde) cumhuriyetlere bölen, dünyanın en hilekâr emperyalistini çatlatacak bir iç dayanışma. İçgüdü ile yönetilen, zevkler birliği zayıftı. Ruhu ve zihni kuvvete dayanan, özli ideal birliği vardı.

Tanıtma ve tanışma gibi tımturaklı merasimler olmadı. Müsterek değerler, herşey ve herkes rahatlıkla yerini aldı. Davranışlar sade, neş'e ve eğlence ölçülüydü. Bütün bunlar olsun diye, prova yapılmadı. Eser o anda yazıldı. O anda sahneye kondu. Buna rağmen, kekeleme-bocalama olmadı.

Kim diyebilir ki; «Bu çocukların kültür bakımından nesebi ayrı!»

Modern zamanların güçlü milletleri, kendi dahili birliklerini korumak için, kültürden (Gelenekler) istifade ettikleri

halde; dünya barışını korumak ve model bir uygarlığa gitmek bahanesiyle, başka milletleri bilginin evrenselliğine çağırırlar. Başka milletlerin, sahip oldukları kültürlerden vazgeçmelerini isterler. Bunlar, insanlığın açık gözleridir. Çünkü, sözde bu büyük insanlık hâdimlerinin gerçek düşüncesi; sadece bilginin ışığına davet gibi değerli bir öze sahip değildir. Kültür esaretine davettir. «Tutucu, geleneksel bir hayatın esri...» diye, hor görülen yığınlar olmasaydı; medeniyette, «Öncüüz!» diyen, tırnaklarında durmadan kan akan bir-iki milletin esriydi insanlık. Küçücük milletleri devleştiren kültürdür. Onun için, eskiye nazaran savaş hedefleri değişik. Savaş gerçekten, kültürlerin (geleneklerin) savaşıdır. Geri kalmış veya bağımsızlığını tam kazanamamış milletlerin; ilim, teknik, güzel sanatlar, sosyal teşkilatlanma gibi önemli sahalarda büyük başarı göstermiş milletlerden, şüphesiz, alacakları çok şey vardır. Bunu, teslim etmek zorundayız. Ancak, kendinden geçiş, milli şahsiyetin tasfiye anlamında bir faydalanma düğünülmemelidir. Bu konuda en büyük başarı, en doğru yol; her yeniliği kendi kültür potasında eritebilmektir.

Nevruz'un düğününden, böylesine köklü konulara sığmamak mümkün. Lüzumlu da. Bizi ayakta tutan ve tutacak olanları taze görmüşken. Olanları, günlük hayatın değişmeyen dizisiymiş gibi görmemek; her zaman elde olabilecek bilgi düzeyine yükseltmek için. Bu bakımlardan lüzumlu.

Düğünü safha safha vermek güç. Büyük kusur kabul edilmeyecek yenilikler hariç, düğün; geleneksel Kafkas düğünüydü. Genç kuşağın anlayışı, bu kadar büyük olabilirdi.

Müzik ve oyun, tek parça ve tek şekil gibi baktırıcı bir monotonluğa sahip değildi. Zengindi. Kıyafet sembolik, fakat, milli zevki temsil edecek kadar güzeldi. Modern kıyafetin yaygınlığı önünde, direnmeyecek kadar dünya görüşü müsait yeni neslin, milli kıyafet için-

deki rahat hareketleri izlenebildi. Bihassa, düğün için sandıklarını açan iki genç Karaçay kızının kıyafetleri görülmeğe değerdi. Mühim olanı, giydikleri elbisenin nesilden nesile intikal eden asli şekli muhafaza etmesi ve kendi eserleri olmasıydı.

Yemekler! Yemekten gaye, basit anlamda, karın doyurmaktır. Fakat, maddelerin tertibi, tad kavramı müldür. Boza, et-hıçın ve benzeri yemekler, beslenmeden yana kalacak eksikliği tamamladı. Karma yemek listesine milli bir hava verdi. Bu şart mı idi. Elbette! Aksi halde; yemeksiz bir kültür şöleni nasıl olurdu?

Son büyük oturum. (Zeghes = Nakırda) Kadın - erkek ilişkisinde; hiçbir medeni ölçünün, hiçbir cinsel terbiyenin benzerini veremeyeceği, yaşanmış, gerçek bir tablo oldu. Oturmuş, söz, hareket kadının ve erkeğin müsterek kontrolünden geçti. Karşı cinslerde, muhtelif duygular ve bunların müsterek etkisinin renk-hareket halinde dışa vuruşu, Kafkas topluluğunun çok eski devirlerdenberi geliştirdiği değerlere bağlı kaldı. Bu hal bel-li bir kültürü, maddi çevresinde ve ma-

nevi hayatında devam ettirebilen topluluklarda görülebilir. Keza bu hal; toprağı ve hürriyeti zorla gaspedilmiş, yerinden sürülmüş, bu bakımdan yetim kalmış bir millet için kavayıcı bir durumdur.

Nevruz'un düğünü, bir milli içtima, bir kültür panayırına vesile oldu. Kendisini, evlenmiş olmasından çok, asıl bu yönden kutlarım.

ABONELERİMİZE

«Birleşik KAFKASYA», bu birleşik sayı ile üçüncü yılına basmış bulunmaktadır. Maddi imkânsızlıklar sebebiyle yayımımıza bir müddet ara verdik. İnşallah bundan böyle aksamadan çıkacağımıza inanıyoruz. Bunda sizlerin de büyük yardımları olacaktır: Üçüncü yıla ait abone bedellerimizi (10 TL.), ihmal etmeden (B. Kafkasya, P.K. 34, Fatih — İstanbul) adresine postalayın. Bütün ümidimiz sizlersiniz, en derin hürmetlerimizle...

B. KAFKASYA

Baskı Tarihi: 6 Mayıs 1967

İDAREHANE ADRESİMİZ DEĞİŞTİ

Bu sayıdan itibaren idarehane adresimiz değişmiş olup yeni idarehane adresimiz şudur: (Babâh C. Sıhhiye Ap. 19 — 7, Çalgaloğlu — İstanbul). Haberleşme ve havale adresimiz yine aynı olup (P.K. 34, Fatih — İstanbul) dur. Mektup ve abone paralarını (P.K. 34, Fatih — İstanbul) adresimize gönderirseniz daha emniyetle ulaştırılacaktır. Muhterem abone okurlarımıza duyurulur.

İTİZAR: Bu sayıya mahsus olmak üzere «HABERLER» sütunumuzu koyamıyoruz. Gelecek sayıdan itibaren haberlere daha geniş yer ayracağımızı ümid ediyoruz.